

V
B
J
C

Oświecenie Wielmożnemu PAnu / Pánu JAnowi Chrystoffowi / Hrábi ná Tharnowie / Kástellanowi Woynickiemu / Stároście Sedomierskiemu / Pánu mnie Łáskáwemu.

JEst ten obyczay / iż ći co Księgi á pismá iákie ludziem potrzebné wydawáią / tedy táką prace swą komu rozumieią być téy powagi / pod ktorégoby Jmieniem pisánié ktoré czynią było ludziem wziętszé / y przyiemnieyszé / y ktoryby mógł bydź tákim rzeczam / ktoré piszą / powodem y obroną. A ponieważeś W. M. z domu stárożytnégo sławnégo / w ktorym záwsze byli ludzie / Rzeczpospolitą miłuiący / á ktorzy spráwiedliwośći sie dzierżeli / y iéy pomagáli / tákoż y czasu ninieyszégo J. M. Pan Oyćiec W. M. Pan Sławny /

ktory zá wieku swégo áż do tych czásów / y czásu pokoiu / y czásu walki Rzeczypospolitéy sławnie y pożytecznie służył / czego ia pisánim swym v=krácam / iż rzecz iáwna á wiádoma ludziom iest. Aby kto niemnimał że pochlébowáć chce / gdyż o żywych pisáć / o ich vczynkoch / o ich dzieioch / á zwłasczá o tych / ktorychby dobrodzieystwá vżyć mógł niegdy : tedy sie tákich rzeczy prze=to vchrániáią zá żywotá wydáwáć : Bo áczkol=wiek kto prawdę mówi o żywych / wszákóż zá=wisni Ludzie ináczéy nie vmieią iedno pochléb=stwu przyczytáć : Ják dobry á pobożny człowiek gdy złą powieść o żywych słyszy / nienawiści przy=pisuie. A iż té Książki ktoré ná Polskié przełożo=no / á przez mie Drukowáné są / około czynienia Spráwiedliwości są / przez ktoréy żadna Ziemiá / żadné Królestwo spráwowáć sie dobrze nie mo=że / Tedy tego potrzebá áby sie Spráwiedliwo=ści czynić kożdy vczył / zá czym iuż wszytko dobré pochodzi : Bo gdzie spráwiedliwość iest / tá czyni zgodę miedzy ludźmi / boiaźń złym áby nie grze=szyli : gdzie spráwiedliwości niemász / tám sie do=brze nic dziać nie może / bo pismo mówi / Propter iniustitias transferuntur Regna de gente in gen=tem. A ták nie tylko Królowie / Książetá / ále téż y Senátorowie / y wszystcy ktorzy Rzeczpospolitą

ſpráwuią / álbo o niéy rádzą / máią vmieć Spráwiedliwość czynić / iżby Páná Bogá przodkiem znáiąc / nie obłudnie / ále z práwégo sercá go chwalili / y iego ſie náuką ſpráwowáli : Rzeczpoſpolitą ſwoię / ieſli chcą iéy dobrze ſłużyć / á dobrze ią ſpráwowáć / áby ią ználi : bo Rzeczypoſpolitéy nie znáiąc / tám dobra á pożyteczna rádá bydź nie może : Bo rádá w kożdéy potrzebie / wedle ſpoſobu káżdéy Ziemie ma bydź dawána y czyniona. Ná przykład : Ktoby chćiał rádźić o Polſkich rzeczách ſpráwuiąc ſie wedle ſpoſobu Weneckiégo / tákże téż Weneći / álbo inni ludźie mieli ſie ſpráwowáć wedle obyczáiów Polſkich / tedyby to ſtać nie mogło. Trzebá téż ku ſpráwiedliwośći y ku wſzytkim innym rzeczam áby kożdy Przełożony pożytek Rzeczypoſpolitéy / wiecéy miłował niż ſwóy właſny : Abowiém kto wiecéy miłuie właſny pożytek nizli poſpolity / pożyteczny bydź w Rádách nie może / gdyż łákomſtwo wſzyſtkim rzeczam dobrym przekaża / właſné á poczćiwé dokonánié / przodkiem Spráwiedliwość. Zadné Práwá / żadné Sądy nie mogą bydź dobrze ſpráwowáné od łákomych / wſzytki złośći / wſzytki roſpuſty / wſzytki wyſtepy / bedą bez pomſty / gdźie to može odkupić złotem. Nie ieſt nic ták Swietégo / áni ták pobożnégo / czego nie zgwalći łákom-

ſtwo: A ták ktorzy w Rzeczypoſpolitéy co ſpráwuią / łákomſtwá ſie bárzo wiárowáć máią.
A iż też niegdy pokóy á niegdy walki po ſobie bywáią / trzebá ſie ſtáráć / áby y czáſu pokoiu / y czáſu walki kożdy táki vmiał ſie zgádzáć / á przychyláć rádámi ſwymi / ták iáko potrzebá ná ten czás nieśie. Czáſu pokoiu / naywietſza potrzebá / áby byłá kożdemu ſpráwiedliwość: á rozeznáwáć / álbo czynić ſpráwiedliwość bez vmienia Práwá żadny dobrze nie może: á ták trzebá práwo vmieć. Czáſu walki / áby miał też náuke y ſpráwe rzeczy rycerſkich / iákiéby mógł / á P. Bóg by mu vmieć dopuśćił / y moc nieprzyiaćielſką y ſwoie widząc wedle czáſu ták o Obronié myślił / rádził / álbo ią też ſpráwowáł / iákoby rozumiał nápożyteczniey bydź ſwéy rzeczy poſpolitéy. W rzeczach też tych / które ſie po innych kráioch dźieią / áby ſie też ſtárał / żeby wiádomość miał / iáka bydź może: ieſliby ſie gdźie indźie co dobrégo dźiało / coby też v nas mogło bydź / áby ſie o to ſtárał / żeby też to v nas było: á coby źle / áby tego przeſtrzegał / áby ſie to do nas nie wnioſło. Też gdźie przyidźie czynić przymierza / tráktaty iákié / odpowiedźi z ſtrony rzeczy poſpolitéy / áby w tym opátrzny vmiał bydź / áby Rzecz poſpolita omyłką álbo błędem iákim nie byłá vwiedźioná. A iż to ſą wielkié á

trudné

trudne rzeczy / trudno á ſnadź niepodobno / áby
kto w tym wſzytkim doſkonáły bydź mógł / wſzák-
że iednák / im kto wiecéy tych rzeczy w ſobie ma /
tym też wiecéy pożyteczny rzeczy poſpolitéy ieſt.
A iż iákom przed tym powiedział / W. Wiel: M.
z tego domu / tego Oycá / w téy Rzeczy poſpoli-
téy náſzéy vrodził ſie / k temu iże też ma poniekąd
wiádomość innych kráiów Krześćijáńſkich które
W. Wiel: M. widział: k temu też rośćie / áby
niegdy obyczáiem Przodków ſwych rzeczy poſpo
litéy dobrze ſłużył: Tedym W. Wielmożn: M.
przeto Dedykował té Kśiążki / áby Wielmożno-
śćią ſwą y przykłádem Oycowſkim / W. M.
Spráwiedliwośći ſtrzégł / y owſzem ią dźiáłał /
y pomagał iéy kożdemu / ták vbogiému iáko y bo-
gátemu. Acz ſą Práwá rożné / á wſzákóż z rozu-
mienia iednégo / tedy też łácniéy rozumiéć y dru-
gié / á zwłaſczá tych / których ludźie poſpolićie á
obecnie vżywáią. Bo gdy Oświécona Wiel-
możność wáſzá będźie miłował ſpráwiedliwość /
będźie miłował Páná BOGA / który dał náu-
kę: Będźieſz miłował Páná BOgá ze wſzytkié-
go ſercá. etc. Bliżniégo ſwégo iáko ſam śiebie /
á w tym należy wſzyſtek Zakon: á też to przyrodzo
ny ieſt Zákón: czegobyś nie rad á być czyniono /
tego nie czyń drugiému. Nie radby żadny / áby

krzywdę

krzywdę miał/ nie ma iéy też czynić nikomu. A krzywdá bywa czynioná / nie tylko ze złośći / ále też y z nieumieietnośći / á Práwo vmieiąc / może nikomu nie skrzywdźić / gdy iedno ten co sądźi / álbo rádźi / wedle Práwá czyni. A przeto té Kśiążki Jáśnie Wielmoż: W. M. posyłam potrzebné ku Sądom / á proszę pokornie / áby W. Wielmoż: M. tę pracą rąk moich / iáko od Służebniká swego naypowolnieyszégo / raczył wdźięcznie y w obronę swoię przyiąć.

W. Wielmoż: M.

Powolny służebnik/

Lázarz Andrysowic.

Przemowá ku Czytelnikowi.

ACzkolwiek wiele Artykułow opuſczono ktore w práwie ſą/ á nie czeſto áni záwſze ſie przytráfuią/ Drugie też nie ſą potrzebne ku ſpráwam Obywátelom tu Koronnym: niektore też nie ták ſzeroce opiſáne/iáko w práwie ſtoią. Wſzákże ták wſzytko nápiſano/ iż kożdy wyrozumie iáko ktorą rzecz ſkázáć ma. A gdzieby też tego potrzebá/tedy w łácinſkim exemplarzu to naydzie coby ſye opuściło ex induſtria: tylko te ſą opiſáne Artykuły/ ktore poſpolicie á obecnie ſye przygadzáią/ á ktore Ludzie obecnie przed Sąd przynoſzą/ á do práwá ſye

vćiekáią. A przeto áby w miásteczkách/ gdźie dobrych Práktykow niemász/ ták że też szláchtá y Vrzędnicy/ ktorzy Imienia spráwuią/ á miedzy ludźmi á poddánemi spráwiedliwość ich rozeznawáią/ áby rzeczy te ktore sie obecnie miedzy ludźmi przygadzáią/ vmieli á wiedźieli iáko sądźić/ á spráwiedliwość vznawáć máią/ áby nic z głow sądźili/ ále wedle práwá pisánego/ gdyż kożda rzecz ktora sie wedle porządku z práwá dźieie/ tedy sye spráwiedliwie dźieie/ á co nie wedle práwá/ to iuż krzywdá á niespráwiedliwość: y z dobrym sumnieniem to bydź nie może/ gdy kto nie wedle práwá sądźi/ bo sye może omylić y obłądźić/ á z niewinnego winnego vdźiáłáć/ á z winnego niewinnego/ álbo cemu przysądźić/ kto do czego spráwiedli-

wiedliwośći nie ma/á tego odkázác kto ry ſpráwiedliwość ma: O co ſie trzebá Páná BOgá bać / ktory roſkazał ſpráwiedliwie ſądźić: Iuſte iudicate filij hominum. Y ná drugim mieyſcu/ Dum tempus accepero, iuſtitias veſtras iudicabo. A ták kto ſie nie chce omylić / tedy ſie Práwá piſánego dźierżeć / á wedle iego ſądźić. Ták czyniąc / nikomu ſie w iego ſpráwiedliwośći nie vblizy / á ſumnienia też złego nie będźie mieć potrzebá / ponieważ to ieſt Regula Iuris:

Quod Iure fit: iuſte fit. &c.

Priuilegij à S. R. M. POlonorum concessi, ne quis per ignorantiam laboribus nostris nocendi occasionem arripiat, tenorem hic inseruimus.

SIGISMVNDVS AVGVSTVS, DEI GRATIA REX POLONIÆ MAGNVS DVX LITVANIÆ, RVSSIÆ, PRVSSIÆ, MAZOVIÆ, ZAMOGITIÆ, &c. DOMINVS ET HÆRES.

NOTVM facimus tenore præsentium Vniuersis & singulis quorum interest aut intererit. Cùm fidelis dilectus Lazarus Andreæ Typographus, Nobis reuerenter exponi fecerit, se constituisse in communem vtilitatem suis proprijs Impensis imprimere Libros quosdam vtiles, ad publicè edendum: & petierit, vt consensu Nostro id fieret, publico commodo consulere volentes, id ei cõcessimus, vt qui libri ei oblati fuerint, magni vel parui, siue Latini, siue Græci, siue Hæbraici, aut etiam lingua Polonica, aut Hungarica conscripti: eos nullo impediente Typis mandare posit, vel ipse vel

filius

filius ipſius Ioannes:ita tamen vt ſubiaceant Legibus & conſuetudinibus inhac impreſſoria arte de iure obſeruari ſolitis.Nos etiam conſulere indemnitati eorum volentes qui magnis ſuis impenſis cõmuni vtilitati prodeſſe ſtudent, ideò & præfatum Lazarum ipſiusq; filiũ Ioannem PRIVILEGIO & Edicto NOSTRO REGIO munimus,& tenore præſentiũ pro Noſtra authoritate edicimus, Statuimus, & diſtrictè inhibemus, ne quis Typographus, ſeu Impreſſor, ſeu Bibliopola, mediatè vel immediatè Noſtro Regno ſubiectus intra Decennium audeat imprimere, vel imitari, vel diuendere, ſiue hîc ſiue extra Regnum, Libros excuſſos à præfato Lazaro ſeu filio eius: ſine expreſſo alterutrius conſenſu. Qui ſecusfecerit,præter amiſsionem librorum, hic per æmulationem impreſſorũ, mulctam quoq; ſex marcarum, auri puri, pendere irremiſsibiliter tenebitur: Cuius mulctæ medietas Fiſco Noſtro cedat, altera præfato Lazaro, vel Ioanni filio eius legittimo. In cuius rei Fidem & Teſtimonium SIGillum Noſtrum præſentibus eſt appenſum. Datum Vilnæ, tertia dia APrilis. Anno Domini, Milleſimo, Quingenteſimo, Quinquageſimo Octauo. Regni Noſtri, Vigeſimo nono.

Regestr dla ſnadnieyſzego náleźienia rzeczy ktorey komu potrzebuiącey.

O Dźieciach

POCZYNAIA SIE Artykuły Práwá Máydeburskiego:

O Spadkách á o Bliskośćiách.

WRodzáia poki są ći / co idą ná dół / iáko Synowie / Bráćia / Siostry / ieden po drugim / Bo są w iedney Liniiey / Dźiewki / Wnekowie / PRáwnekowie / póki iedno prostey Liniiey ostawa w Rodzie: ći biorą spadek ieden po drugim. Ale gdy tych nie ostánie / co idą prostą linią / Tedy przed témi bliższémi co z boku idą / biorą ći / które zową po Láćinie Ascendentes, iáko iest Oyćiec / Mátká / Dźiad / Babá / etc. Ci biorą spadek przed témi przyrodzonémi / co z boku przychodzą / á nie z prostey liniiey Rodzáiu idą. Vt de hoc Spec: Saxo: lib: j. arti: 17. Et Iure Muni: arti: 63.

MIędzy Pobocznémi / y Stryy / y Wuy / álbo Ciotká / przychodzą po Spadek: Tedy ktorzy są iednákiéy bliskośći / równi sobie w Rodźie / biorą iednáko Spadek przed dálszémi: wszákże Synowcy / Siestrzeńcy / ktorzyby zostáli po Rodźicach swych / máią to Práwo równo z Stryymi / y z Ciotkámi / iákoby też byli żywi Rodźice ich: máią też bráć spadek równy / tyle ileby ná Oycá álbo ná Mátkę ich przyśdź miáło. Bo Rodźice ich / Práwo im swé przyumiéráią. Spec: Saxo: lib: j. arti: 17. Et Iure Municipali art: 66. in Glos. Et Speculo Saxonum lib: j. Articulo 5.

WNękowie / gdy ostáną po Dźiádu / gdy im też Oćiec vmrze / w Dźidźictwie z Stryymi / y z Ciotkámi zdawná y teraz bráli dźiał / á wnękowie po Dźiewkach nie bráli: A wszákoż to iuż skázano / y ták iuż po Dźiewkách / iáko po Syniéch biorą bliskość Wnękowie. Abowiém nie iedno Mężczyzná álbo Białogłowá / sámi ku rozmnożeniu Rodzáiu: Ale iáko Bóg / y Mężczyznę y Niewiástę stworzył / ku Rodzáiowi / Ták też oboim w bliskośći Imienia ma bydź równość záchowána. Spec: Sax: libro i. articu: 5. Et ad idem lib: ij. Articulo 20. Et libro j. articu: 3. & Artic: 17. Et Iure Municip: Articulo 63.

POtomstwo ieden po drugim tedy sie iuż w śiódmym rodzáiu kona: Bo tám iuż rodzay przestawa. Spec: Saxo: lib: j. artix: 3.

ZOne z dźiećmi gdy kto po sobie zostáwi mátke ich / kiedy te dźieći zéyda przez płodu / á mátká ich ie przeżywie / tedy nikomu nie przyumiéra / y nikt inny nie bedźie po nich spádku brał w dźiedźicznym ich Imieniu / iedno mátká ich własna. Spec: Saxo: lib: iij. arti: 38.

DZieći które ma kto z nieślubna żona / ieśli ia potym poymie / tedy iuż tákie dźieći sa iáko y te / co sie w Małżeństwie vrodza / y biora Dźiedźictwo z témi / co sie z Małżeństwá narodźiły. Bo iuż Małżeństwo ácz sie potym sstánie / vczyni ie iáko z poślubnéy żony. Spec: Saxo: libro j. articulo 51.

IMienia áni Dźiału / nie biora z bráćia Kárłowie / áni Kárlice / Szaleni / Głuchowie: ále sie tákimi opiekáć máia. Speculo Saxonum lib: j. articulo 4.

MAż gdy vczyni żenie swéy Dożywoćie ná Imieniu / ieśliby dźieci iéy pomárły / któ-

rym ono Imienié należáło: tedy tákié Dziedzictwo álbo Własność/ po nich przypada Mátce ich/ którey w łono tákiégo Imienia swégo przyymieráią. Iure Municipali Artic: 57.

Rzeczy/ któréby zostáły po którym Rzemieśniku/ á zwłasczá ku Rzemieślu należącé/ tedy nie idą ná kogo innégo/ iedno ná Potomki álbo blisszé: á żoná do tego nie ma nic/ áni to do Gierady przysłuszé: oprócz tego Naczynia/ którymby sámá żoná robiłá/ tedy to ku Gieradźie przysłusze: iáko iest Tkáckié naczynié. Iure Municipali arti: 23. in Glossa.

Potomkowie/ którzy po oycu/ álbo po mátce ostawáią/ którzy nie są z Imienia odpráwieni zá żywotá Rodziców swoich/ Tedy biorą Imienié przed tymi/ którzy iuż są od swych Rodziców odpráwieni/ że iuż wezmą odpráwe od nich zá cześć ich/ á że iuż mieszkáią kożdy ná swym chlebie. Speculo Saxon: Libro ij. Artic: 20. & libro i. articulo 13. Iure Munic: Artic: 57.

☞ A ieśliby tácy odpráwieni/ chćieli dział mieć/ wszytko pod przyśiegą powinni położyć co wźieli/ á wszytko w dział puśćić. vt de hoc Spe: Saxon: libro i. Artic: 13. Y powinni ié bedą z sobą w dział wpuśćić/ ći co nie byli odpráwieni: o=

prócz żeby sie vkázało / żeby sie przed tym z Imienia wyrzekli / tedy działu bráć nie mogą. Wypisano też rzeczy / których nie powinni kláść w dział / ći co są iuż odpráwieni : iáko gdy co który po żenie weźmie / albo gdźie oyćiec abo mátká dádzą synowi álbo dźiéwce száty / y inné rzeczy / pókl w zdrowiu są. Co też zyscze álbo wysłuży ná Walce. et cć. vt de hoc Speculo Saxonũ : Libro i. Artic : 10. Et Iure Municipali articulo 57. Et Speculo Saxonum Libro ij. articulo 20.

POtomkowie którzy ostáną w Imieniu / iesli ieden z nich vmrze : Drudzy którzy zostáną Brácia álbo Siostry / dźielą imienié miedzy sie. Ale sie to rozumié / gdźieby Mátki żywéy nie mieli / ná którą po Dźieciách Imienié spada / gdy któré z iéy Dźieci zéydźie bez płodu. Iure Municipali Articulo 57.

IMienié gdy miedzy sobą Brácia álbo Siostry dźielą / stárszy dźieli / młodszy wybiéra. Speculo Saxonum Libro ij. Articulo 29.

GDy vmrze Niewiástá / Imienié iéy ná Dźieći przypada. A iesli Dźieći iéy pomrą / tedy ono Imienié ná Oycá ich przypada : á przyrodzeni z strony Mátki / po tákich Dźieciách nie

biorą Spadku gdy oyćiec żyw / iedno oyćiec: Tóż też y o mátce ma bydź rozumiano / że po tákich dźiećiách nie bierze nik Spadku / iedno oyćiec y mátká póki żywi: gdźie ieden z nich zéydźie / bierze drugi z tych: Jáko śie to nápisáło. vt de hoc Speculo Saxonum libro j. articulo 17. Et Iure Municipali Articulo 63.

Umrze kto / który nie ma áni bráćiéy / áni śiostr rodzonych z oboich Rodźiców: tedy bliższy / co są w równéy Liniiéy / ták z rodzáiu oycowskiégo iáko y máteczynégo / równym Práwem biorą Jmienié / którégo im przyumrą. Spec: Saxo: lib: j. artic: 17. Et Iure Munic: artic: 63.

Jeśli kto Spadek bierze / który iest z innégo Práwá / z innéy Jurisdyciiéy: ma postáwić Rekoymie álbo śie viśćić / ieśliby kto bliższy ozwał śie do tego Jmienia / á odźierżał ie z Práwá / iż to co bierze ma záśie wróćić. A to iest z Práwá y z zwyczáiu / dla vchronienia na potym trudnośći.

Dźiećinné wszytki rzeczy / które w Jmieniu dźiećinnym zostawáia / tedy ták mężczyzny iáko biáłégłowy rowny Spadek y rowné Práwo máią: oprócz Gierady á Hergiewetu. Spec: Saxonum libro j. Articulo 27.

EI którzy w Potomstwo iákie wchodzą / że biorą Imienie / álbo Dziedziczne: álbo Niewiásty które biorą Gierade / álbo Potomkowie co przychodźi ná nie Hergiewet / tedy to czynić powinni: Naprzód kto Dziedzictwo bierze / długi powinien płáćić. Specu: Saxonum lib: j. arti: 6. Gierade Niewiástá która bierze / powinná łoże vsłáne dáć Mężowi vmárłey Zóny: po którey Gierade bierze. Spec: Saxon: libro iij. Artic: 38. Kto bierze Hergiewet / to iest zbroie / bliższy któremu sie dostánie Miecz / to iest / stárszy miedzy Bráćią / ten iáko Opiekun / powinność te ná sobie niesie / że powinien w Sądzie bronić śieroty tey która sie opieka. Iure Municipali Articulo 26. & articulo 49.

RVchomé rzeczy / Mąż po Zenie bierze / y iemu ich przyumiera: oprócz Gierady / gdźieby tego nie oddálá zá żywotá z przyzwoleniem Mężowym. Speculo Saxonum Libro j. Articulo 31. Et libro iij. Articulo 76.

O Nie=

❋

O Niewiástách / y o Dziewkách / á o Gieradzie.

Mąż po Zeniney śmierći / wszystki rzeczy rucháiące bierze: oprócz Gierady / te bierze co nablisza w Rodzie vmárłey Niewiásty: mimo też własne syny iey / blisza w Rodzie Gierade bierze / y nie może iey nikomu / áni Mężowi / Testámentem oddáć / á od bliszych w Rodzie oddálić: á inne rzeczy ruchome / tedy Mąż po Zenie bierze. Speculo Saxonum lib: iij. Articulo 76. & arti: 80. & Speculo Saxo: lib: j. Articulo 31. & arti: 20.

GIErádá to iest / co te rzeczy do niey przysłuszáią / száty Niewieście / kráiáne álbo iuż poczęte / Sukno álbo Płotno / y te rzeczy które ku Niewieściému vbiorowi należą / ábo czego zá Mężá vżywáłá. Ale gdźieby Mąż kupczył Suknem álbo Płotnem / chociaby poczęte było /

tedy to nie idzie Zenie/ ále Potomkom/ álbo bliſzym vmárłego: tylko ſie to rozumie o tych rzeczách kráiánych/ któreby nie ku Kupiectwu należáły/ ále tylko ku chodzeniu/ á vżywániu domowému. ¶ Téż do Gierady przyſłuſzáią/ konie którymi robiono/ krowy/ wieprze/ y inné rzeczy: iáko gesi/ kury/ ſkrzynie/ ſkrzynki máłé/ złoto ná niciách/ wezgłowia/ poduſzki/ prześcierádłá/ rzeczy łáziennė/ len/ pierścienie/ których zá meżá vżywáłá/ wieńce/ kśiegi/ ná których ſie Niewiáſty modlą/ źwierćiádłá. Iure Muni: arti: 23. & arti: 57. Et Spec: Saxo: lib: j. artic: 24.

DZiéwká która oſtawa w domu v Rodźiców/ á nie wypráwiona od nich/ tedy po mátce bierze Gierade: á tá co iuż wypráwiona/ nie ma z nią bráć Gierady/ dla tego/ iż tá co iuż wypráwiona/ wzielá iuż wypráwę ſwą/ á tá czekálá y ku ſzkodźie y ku pożytku: Bo ſnadźby téż tákich rzeczy nic nie oſtáło. A ták cokolwiek tákich rzeczy weźmie/ nie powinná tego z śioſtrą dźielić. Spec: Saxo: lib: j. arti: 5. & Spec: Saxo: lib: ij. arti: 19. & lib: j. articulo 13.

MAż żony ſwoiéy ſzáty/ ieſliby zá iéy zdrowia álbo żywotá/ zá potrzebą záſtáwił/ potym żoná vmrze/ á bliſza domaga ſie Gie=

rady: Mąż powiáda że zá potrzebą zá zdrowia Zony swéy ßáty záſtáwil/ y pieniądze w chorobie iéy ſtrawil: blisßaby ſie przedſie dopiéráłá/ gdyż ſie zna/ że on záſtáwił/ á nie żoná tego: ieſli ma dosyć czynić zá to/ álbo nie? Mąż przedſie to powiáda co piérwéy/ że zá potrzebą/ á zá zdrowia Zeninégo záſtáwił/ á że ią tym żywił: ieſli Mąż może dowieśdź onym v kogo Száty záſtáwiono/ że zá zdrowia Zeninégo Száty záſtáwił: tedy tá która ſie Gierady domaga/ ma ſámá ſobie wykupić: á Mąż w tym nie powinien ßkodowáć. vtde hoc Spec: Sax: libro i. articulo 24.

A iż ná potrzebę żeninę to vtrácił á záſtáwił: ieſli mu nie wierzą/ przyśięgą tego ma podeprzéć/ że ták ieſt. Iure Municipali Articulo 23.

NIEwiáſtá/ gdźieby oddáłá Gieradę ná śmiertelnéy pośćieli/ ponieważ nie może nic czynić przez Męzowégo przyzwolenia: A ták Mąż ma opátrzyć/ áby ſie nic ku ßkodźie iéy potomſtwu niedźiało: A gdźieby ſie ſſtało/ powinien o to odpowiedáć. Bo iáko Mąż Zonę powinien w chorobie opátrzyć/ we wßyſtkich potrzebách/ ták téż powinien opátrzyć á nie dopuśćić/ áby ſie co ſſtáło ku ßkodźie Potomków w tych rzeczách ktore po śmierći iéy ná nie przypádáią. Abowiém Zoná oprócz Męzowéy woléy/ áni

ni żadna śiérotá kim ſie opiékaią / nie mogą nic dáć bez woléy ſwego Opiekálniká: á coby ſie w téy rzeczy ſzkody sſtáło/ tedy Opiekun powinien to opráwowáć: iáko o tym Speculo Saxo: lib: ij. articu: 38. A nie wymówi ſie tym Opiekun / żem nie był / álbom niewiedział / gdyby ſie śiérotam ſzkodá sſtálá: Bo powinien wſzyſtko opátrzyć / aby prze iego niedbáłość á nieopátrzenié / śiéroćie którą ſie opieka / ſzkodá ſie nie działá. A co ſie Gierady dotycze / Tedy ieſli odpowié że nie był / niewiedział: y niżli domá był / tym iuż były té rzeczy przez Kápłaná wynieśioné / któremu to Zóna dáłá/ dla miłośiernégo vczynku: tedy bliſzy bedzie Práwem tego odéśdź / á niżli go máią w tym pokonáć. A Gierady / to ieſt tych rzeczy / iuż nie v Męzá / ále v tego v kogo rzeczy ſą / ma bliſza dochodzić. Speculo Saxon: lib: j. artic: 11. Et Iure Muni: arti: 23. & Spec: Sax: lib: i. artic: 24.

GIErady / iáko ſie nápiſáło / że żadny nie ma bráć / iedno bliſza Niewiaſty théy / która iéy odumiera. A ieſli Niewiáſtá / po którey Gieradá oſtánie / nie oſtáwi Dziéwki po ſobie/ á ma ſyná żaká któryby iuż Akolitem był/ ten bliſzy bedzie Gierade wziąć niżli śioſtrá Mátczyna / álbo inna bliſza. Ale gdyby ſie záśie w inny Stan odmienił / tedy powinien záśie Gie-

ráde wróćić. Jeslizeby Dźiewká byłá/ á Syn też Zak Akolit/ równo táki Brát z Siostrą Gieradę weźmie: Jáko o tym Speculo Saxonum libro i. Articulo 5. A iáko przychodźi ná blisszé po Niewieśćie Gieradá/ ták iáko iuż opisano / co ku niéy przysłusze: Ták też po Mężu gdyby Synów niemiał / ná iego blisszégo przychodźi Hergiewet / to iest / Miecz / Zbroiá co nalepsza ná iednégo człowieká / Kóń co lepszy z śiodłem. O té wszytki rzeczy / gdyby Wdowę vmárłego Mężá Zonę winiono / czegoby z tych rzeczy nie miáłá / Przyśięgą odéydźie. A gdźieby ich kilko było Bráćiéy równych w Práwie ku tym rzeczom/ Stárszy Miecz weźmie / á drugiemi rzeczámi równo sie dźielić będą. Spec: Sax: lib i. Artic: 22. Et Iure Municipali Artic: 25. A tych rzeczy nie zową nigdy inedy Gieradą / álbo Hergiewetem / iedno po śmierći tych ktorzy tego od vmrą: dla tego / iżby wiedźieć co blisszéy álbo blisszemu ma bydź dano / á co ná nié przychodźi. Bo zá żywotá nie zową iedno kożdą rzecz swym imieniem / száty szátámi / zbroie zbroią: y wolno póki żyw kto swym száfowáć. vt de hoc Iure Municl: Artic: 23.

☞ Jesli kupi suknią dźiś / á potrzebá mu iutro/może ią przedáć ku swéy potrzebie. Tákże też Mąż zbroie: tylko ná śmiertelnéy pośćieli oddáć

tego nie może / co zá żywotá máiąc / á dobrégo zdrowia miał á chował áż do choroby. A ták w chorobie tego vtráćić nie ma áni może / y nikomu oddáć / ku ʃzkodzie tym ná które to przypada / y po śmierci iego nie ma nikt tego bráć / iedno bliʃzy / iáko ſie nápiſało. Iure Muuic : Artic : 65.

GIerady áni Dziedzictwá Zóná Mężowi nie może wzdáć / bez przyzwolenia Dziedziców á Potomków. Tákże też Mąż Zenie. Speculo Saxonum libro j. Articulo 31. Et Iure Municip: Articulo 65. & Articulo 26.

ZOná ieſli ma od Mężá ſwego zápiſáné opátrzenié do żywotá / iáko to zową Łáćińſkim iezykiem / Prouiſionem vitę : tedy żywność domowa / coby ią ku żywnośći ná ieden rok nágotowano / przychodzi iéy wʃzytkiégo połowicá. A gdzieby tákiégo opátrzenia do żywotá nie miáłá / tedy vżywáć tego ma / iedno póty póki w Imieniu śiedzi / á póki iéy z Imienia Dziedzicy nie wypráwią. Speculo Saxonum lib : j. Articulo 22. & Arti: 24. Et Iure Municip: Arti : 24.

ZOná któraby po Mężu ſwoim oſtáłá Brzemienna / ná Pogrzebie Mężá ſwoiégo / álbo też trzydzieſtégo dniá po tym / ma to vkázáć że ieſt brzemienna : A gdy ſie tákié Dziećie vrodzi /

po Oycowſkiéy śmierći / gdźieby Dźieci Męża iéy / temu to poślédz národzonému / częśći iego dáć niechćiáły / tedy ma dowiéźdź cztérzmi Mężmi/ y dwiémá niewiáſtámi/ co iéy w Połogu ſłużyły przy národzeniu tego Dźiéćiećiá : któré dźiéćie ieſli vmrze / Mátce w łono przyumiéra. A gdźieby do Kośćiołá donieśion potym vmárł / tedy w tákiéy mierze / Káplani / Mniſzy / Niewiáſty/świádczyć mogą/ że go żywégo widźieli. A ták z tąd máią bráć ráde Niewiáſty / áby przy Pogrzebie / álbo trzydźieſtégo dniá opowiedźiáłá / że ią Mąż brzemienną odumárł : á Niewiáſtá może płód nośić w żywoćie dźieśieć Mieśiecy y dwá dni/ á nie dłużéy. Speculo Saxon: libr: j. Artic: 33. Et Iure Municipali Artic: 96.

GDZby kto Małżeńſtwo z Żoną brał / z ktoraby pierwéy nie mieſzkał / iżby ią z brzuchem poiął / Tedy ten płód ktory ſie vrodźi / gdy w Małżeńſtwo wſtąpią przed czáſem / tákże téż ktoré ſie vrodźi po śmierći Oycowſkiéy pozniéy / Tedy nie ſą zupełnégo Práwá áby bráły Spadek z innémi dobrze národzonémi. Specu: Saxon: lib: i. Artic: 36. Et Iure Municipali artic: 96.

ZOne gdy Mąż póymie / á z nią nic nie weźmie / ſamby téż nic nie miał / á potymby ſie

spółu dorabiáli / tedy żoná po Męzowey śmierći czwartą cześć bierze y Gierade / á trzy cześći ná Potomki Męzowe. vt de hoc Iure Munici: artic: 22. & Spec : Sax: lib i. artic : 21. & artic : 24.

ŻOná póki Mąż żyw nie ma władzey / áni w Posągu / áni w sprzetnych rzeczách / to iest / in vtensilibus : ále wszystko v Męzá zostawa / áż po śmierći Męzowey / tóż bierze. Iure Municipali Articulo 24.

NIewiásty żadney przeświádczyć nie może : ále blisza sie sámá odwieśdź / gdy ią o co winuią. Spec : Sax: lib: i. art: 46. & lib: ij. art: 63.

NIewiáste álbo dźiewke ktoby zgwałćił / tedy táka którey by sie to stáło / ma to záráżem obwołáć / y przed Vrzedem opowiedźieć. A iesliby w polu álbo w leśie sie iey to stáło / tedy z kimby sie potkáłá / ma swoy gwałt świádczyć / y má iźdź do Wśi álbo do Miásteczká bliszego / á tám ma swoy Gwałt obwołáć / opowiedźieć y o świádczyć. A táki káżdy Gwałtownik / by też iáwnie podeyzrzáną Niewiáste zgwałćił / tedy ná gárdle ma bydź káran. Speculo Saxonũ Libro ij. Articulo 64. Et iure Municipali Articulo 38.

Niewiasty

NIewiáſty máią mieć Opiekuny / ku ſpráwowániu wßytkich rzeczy: Abowiém przodkiem dla tego / że świádectwem nie mogą bydź pokonáné. Wtóré / że przez ſie / iedno przez Opiekuná / nie mogą nic zápiſáć álbo dáć: áni téż w ſwéy odpowiedzi / niemogą ßkody żadnéy nieść. Téż Práwá vmieć niepowinny / á iżby ich téż do ſądu nie powłaczano: á ták ie w tym czczą / gdyż kożdy woli męzczyznę o którąkolwiek rzecz vpomionąć / niżli niewiáſtę / y świádectwem go przyſtoyniéy pokona / niżli niewiáſtę: dla tego / że ſie niewiáſty ßkody ſtrzédz nie vmieią. Spec: Saxo: libro j. Articulo 46.

NIewiáſty w Práwie rzeczy mówić nie mogą / áni ſámy przez śie nic czynić / iedno przez Opiekuná. Spec: Saxon: lib: ij. Arti: 63.

MAż żenie gdy viści Rekoiemſtwem / że iéy ma Opráwę vczynić / gdy mu Poſąg po niéy dádzą / w tym niewiánowawßy iéy vmrze: Zoná zoſtáłá po nim / vpomina Rekoymie: Rekoymie ácz nie przą że reczyli / gdy Poſąg zápłácą. A poniewaz Poſágu nie zápłácono / tedy iéy téż Opráwá nie ma bydź przez niezápłácenié Poſágu vczynioná: Ná co bliſßa oná Niewiáſtá ſámo-

śiódmá dowiezdź / że Posag po niéy dano / á zápłácono: á nizliby przeciw iéy dowodźić miano / że nie dano / y wiáno nie tylko zápisáné / ále przed ludźmi ktoźyby to wedle Prawá świádczyli / obiecáné: Tedy blisza oná tego dowiezdź / á nizli ią przyiaciele mężowi o to przeświadczyć máią. Iure Municipali Articulo 22.

Niewiástá gdźieby też poćiągnęłá Prawem Potomki mężá swego / że wniosłá do mężá swégo Summę iáką pieniędzy: Tedy Potomkowie bliszy dowiezdź / iáko po vmárłéy ręce / że nic nie wniosłá / nizliby oná miáłá dowiezdź ná wnieśienié: oprócz iżby ią chćieli ná dowód z świadki iáko po vmárłéy ręce puśćić. Iure Municipali Articulo 22.

Zoná bez mężowégo przyzwolenia / nie może nic vtráćić: tákże też y mężowi dáć / bez przyzwolenia Dziedźicow. Abowiém to Jmienie które żoná ma / nie innégo Prawá do tego mąż ma iedno iáko Opiekun. A ten kim sie opiekáią / nie może nic dáć / żeby mogło bydź domnimánie / że iáką chytrośćią podszedł / álbo mocą wyćisnął: chocby też to przed Prawem żoná vczyniłá / wesołą twarzą / tedy to ważyć nic nie ma / iáko o tym w Prawie Césárskim.

Et Iure Munic: art: 26. & Spec: Saxo: lib: j. art: 31.

NIewiástá ktorey mąż odumrze brzemienney/ tedy nie może bydź z Imienia rużona/ áż dziécię porodźi: dla tego/ że to co w żywocie nośi/ tedy iest Potomek á dziedźic onégo Imienia. Speculo Saxonum libro iij. Articulo 38. Et Iure Municipali Articulo 96.

NIewiástá/ to iest żoná v mężá/ ácz ieszcze mąż żyw/ może sie Wiáná swégo domágáć/ gdyby mąż vtracał/ álbo iákożkolwiek ku vbostwu idźie/ z téy przyczyny/ áby śiebie/ mężá/ y dźieci żywiłá. A wszákoż nie może tego przedáć/ áni záſtáwić/ áni dárowáć/ poki mąż żyw. vt de hoc Speculo Saxonum libro j. Articulo 20. Et Iure Municipali Articulo 22.

DZiéwká/ ktoraby byłá wyposáżoná przez oycá y przez mátkę/ tedy ieſliby ſie nie wyrzekłá z Imieniá/ ma mieć rowny dźiał z bráćią álbo z śiostrámi: Ale to co pierwéy wźiełá/ chceli mieć dźiał/ tedy powinná położyć w rowny dźiał/ to co wźiełá. Speculo Saxon: lib: j. Articulo 13. Et Iure Municipali Articulo 57.

DZiéwká wyposáżoná/ tedy nie bierze Gierá-

dy/ to ieſt Niewieśćiego ſprzetu : iedno tá co domá ieſt / táka Gierade ſámá bierze : á nie powinná iey dzielić z Sioſtrą zá Mąż wydáną. Jure Municipali Articulo 27. Et libro i. articulo 5. Speculo Saxonum.

NJewiáſtá która ſie niepoczćiwie chowa / tráći dobrą ſławe / ále Jmienia nie tráći : Abowiem tá przyczyná tego ieſt/ że gdźieby dźiedźictwo ſtráćiłá ſwoie/ dáłáby ſie iey przyczyná/ że z vboztwá mogłá nie przeſtáć ſromotnie żyć. A wſzákóż że to rozumié o wolnych Niewiáſtách / że Dźiedźictwá nie trácą. Ale Mężátká / któraby miáłá od mężá dożywotną Opráwe álbo opátrzenié / tá tráći Máietność ſwoie / gdźieby to ná nie przewiedźiono. Speculo Saxonum libro j. articulo 5. Et Iure Municipali articulo 22.

O Przedawániu y o kupowániu Imienia: y o Wzdániu Práwá.

Dziedźicznego imienia nie może nikt przedáć/ á oddálić od swegó potomstwá/ tego w które też sam wnidzie/ po Przodkách swych: oprócz tego/ gdyby który syn álbo dźiewká/ bili Oycá álbo Mátkę: álbo gdyby sie Rodźicy zstárzeli/ iżby ich niechćieli chowáć/ żywić: álbo iżby ie z Imienia wypądzáli/ álbo którymkolwiek obyczáiem o gárdło ich stáli. Tedy z tych przyczyn mogą od nich oddalić Imienie Rodźicy ich: ále inák niemogą. A choćiaby przedał álbo oddalił/ tedy gdy oni nie przyzwolą/ tedy Wzdánie nic nieważy: ále co kto sam kupi/ czego nábędźie/ to może bez przyzwolenia Dziedźiców á Potomków swych/ przedáć y dárowáć komu chce: á ma te moc mieć w Práwie: oprócz kto dźieci własnych Potomków swych nie ma/ iedno Bráćią/ tedy

wolno

wolno mu swé przedáć / bez przyzwolenia Brátckiego. Spec: Sax: lib: i. art: 17. in Glossa, & lib: iij. Art: 83. & lib: i. art: 52. & lib: i. Art: 84.

GDyby kto którą rzecz przedał / á przed Sądem nie wzdał: á ten komuby przedano / byłby tego w dźierżeniu / á záśieby tego dochodźił / á przałby że nie przedał / gdyż tego w Księgách niemáß: tedy ten kto dźierży / blisßy ieſt dowieść że to kupił / świádki / przyśięgą / nizliby tego dowodźić miał / że nie przedał / álbo nie dárował. Abowiém ten który ieſt w dźierżeniu / lepßé Práwo zá sobą ma / nizli ten co go o to gába / álbo pozywa: Bo Powód nie ma zá sobą wiecéy / iedno przyśięge á Swiádki / którymby chćiał dowodźić: A ten kogo winią / ma zá sobą dźierżenié / przyśięge / y dowód przez świádki / iáko kupił álbo mu dárowano: á dowód sámotrzećiemu przychodźi. vt de hoc Speculo Saxonum Libro i. Articulo 15. Et Libro ij. Articulo 36.

GDźieby téż było wątpliwé Práwo / ták Powodowé / iáko téż tego Pozwánégo co dźierży: tedy dźierżawcy skázuią dowód / dla tego / że lepßa Condicya tego co dźierży / nizli tego co nie dźierży. Speculo Saxon: lib: iij. Artic: 4.

DZierżenié / to vtwiérdza Práwo kożdému /

 ktoby

ktoby iákié miał: z ktorégo żadny nie może bydź ruszon / iedno práwem przewyćiężony. Speculo Saxonum Libro ij. Artic: 24. & libro iij. Artic: 83. Et Iure Municipali Articulo 29.

KToby Imienié przedał / á brónić był powinien / ieśliby brónić niemógł / przećiw temu ktoby o to czynił Imienié: tedy ten komu Imienié przedał / powinien Imienié wróćić / swé pieniądze záśie wziąwszy / co zá to dał. Iure Municipali Articulo 116. Et Speculo Saxonum Libro i. Articulo 9. Et libro iij. Articulo 35.

ZAdny nie może lepszégo Práwá innému spuśćić / iedno iákié sam ma. Iure Municipali Articulo 23. Et Articulo 29.

IMienié gdyby kto przedał / oprócz przyzwolenia Dziedźiców / ná które Imienié spáść ma: Tedy tákié przedánié nic nie waży / oprócz kto kupi sam nábedźie / to może przedáć bez przyzwolenia. A gdy Dziedzictwo / álbo Imienié komu wzdawáią v Práwá / á ći którymby tá rzecz należáłá / będąc przy Práwie milczeliby / á nie mówiliby áni przećiwili śie temu: tedy potym przećiw temu iuż mówić nie mogą.

☞ W Práwie téż Máydeburskim / kto co sobie

przed Práwem opráwi á záchowa/to mu w Práwie ma iśdź. Spec: Saxo: lib: j. arti: 52. Et Spe: Saxo: lib: ij. arti: 6. Et Iure Munic: arti: 20.

Dziedźictwo álbo Imienié / ieſli kto dawa álbo zápiſuie: tedy to przed Práwem ma bydź vczyniono/ dla tego áby té rzeczy porządnié ſzły / y doſtátecznie mogły bydź doświádczoné/y dowiedźioné / gdźieby tego potrzebá byłá. Iure Munic: artic: 55. & arti: 20. & arti: 140.

Imienié gdyby kto komu obiecał wzdáć / á w tymby vmárł nie dokonawſzy tego / nie powinien tego ſyn dźierżeć: Bo bliſzy ſie zoſtáć w Imieniu oycowſkim / niżli ten co kupił. A wſzákóż poniądze wróćić powinien / ktoreby oyćiec zá to wźiął. Speculo Saxon: lib i. Articulo 9. A wſzákże ſie to ma rozumieć / coby ſam nábył á przedał / gdyż innego dźiedźictwá niemoże przedáć bez przyzwolenia Potomków właſnych.

Imienié iáko ieſt dwoiákié / Dźiedźiczné y Ruchomé: ták téż dwoiáka ſpráwá około niego. Dźiedźictwá/á tego co ku dźiedźictwu należy/ tego bez przyzwolenia właſnych Potomków nie może nikt oddáć. Ruchomé rzeczy/ ktoré z mieyſcá ná mieyſce mogą bydź przenie=

śione / tedy oddáć kożdy może álbo przed sądem / álbo Testámentem : oprócz Gierady á Hergiewetu. A to sie ma rozumieć / gdy kto niemocnym będąc / śmierći sie iuż nádźiewáiąc / tákie rzeczy odkázuie. Speculo Saxon : lib : j. art : 52. Et ad idem Iure Munic : artic : 21. & arti : 61.

GDyby kto Dóm kupił / á kupiwszy żeby sie weń wprowádźił / áczby mu go iescze nie wzdano / tylko áby iuż zádátek kupiwszy dał / w tymby ten Dóm zgorzał / tedy ostátek zá co stárgował / powinien zápłáćić / gdy iuż onym mieszkánim potwierdźił kupno. Gdźieby w tym domu kupnym nie mieszkał / á przał sie żeby go nie kupił / Tedy bliszy sie odwieżdż że nie kupił. Iure Municipali Articulo 140.

GDY kto Imienie wzdawa / álbo że ie komu Dekretem przysądzáią : Tedy ten coby sie mienił bliskość mieć / ieśli oblicznie przy Sądźie będźie / ma zárázem przećiw temu mówić : ábowiem ieśli milczy á nie mówi o to / tedy iuż iákoby przyzwalał. Speculo Saxon: libro ij. arti : 6. Gdźieby nie był oblicznie / á był pod tymże Práwem / ma czás o to mówić Rok y sześć Niedźiel. Spec : Saxo : lib : iij. artic : 83. Et Iure Municipali Art : 20. Et Speculo Saxonum lib : j. Artic : 70.

Gdźieby kto przedał Jmienie / áleby go ieſcze nie wzdał / y dźierżenia nie dał : á ieſliżeby rzecz oná zginełá / álbo iáką ſzkode wźiełá / tedy ten ná tym ſzkoduie co przedał / á nie ten co kupił. A wſzákoż ten co kupił / to co zádał / tráći. in Iure Ciuili : Et Iure Municipali Artic : 140. Et Speculo Saxonum libro j. Articulo 9.

O Dawnośćiách.

Dawność o rzeczy dźiedźiczné / o ſtoiącé y o leżącé: Stoiącé / iáko ſą Domy / Folwárki. Leżącé / iáko ſą Role / Ogrody. A ták o tákié rzeczy / kto śiedźi pod iednym Práwem / iáko to zową / pod iednym Dzwonem : kto chce dochodźić / ma to czynić niżli Rok y ſześć Niedźiél wynidźie. Spec : Sax: lib : iij. art : 83. Et lib : ij. art: 36. & artic : 44. Et lib : j. art : 70. & arti : 28.

Dawność we wſzyſtkich rzeczách ieſt: oprócz

rzeczy ktore przyſtuſzáią Skárbowi wierzchnie=go páná/ álbo Rzeczypoſpolitey :.rzeczy Kośćiel=né zginelé / v kogoby záſtáné : ſludzy y niewolni / ktorzyby vćiekli : rzeczy krádźioné / álbo gwał=tem wzieté : Tákié rzeczy dawnośći nie máią/ále w innych wſzytkich rzeczách / tedy ieſt dawnośc. Spec : Saxo : libro j. arti : 29. & lib : ij. arti : 44. & arti : 25. & artic : 36. Libro eodem.

DAwnośc rzeczy ruchomych / ktoby o nie nie czynił Rok y dźień / to ieſt / Rok y ſześć nie=dźiel: Nieruchaiących rzeczy / gdy kto kupi / á zá wzdánim wedle Práwá dźierży / tedy kto pod ie=dnym Dzwonem śiedząc / Rok y ſześć Niedźiel milczy / dóydź tego nie może : ktoby nie był tám gdźie Jmienie leży / chodźił po ſłużbách / po Rze=mieślech / tedy dźieśiec lat dawnośc / ku docho=dzeniu bliſkośći álbo Jmienia / ktoreby nań we=dle Práwo przyſłuſzáło. A ktoby w ziemi nie był/ále w cudzych ziemiách / temu trzydźieśći lat y rok idźie dawnośc. Spec : Saxo : lib : ij. artic : 44. Et Iure Municip : Arti : 21. & Arti : 140. & Speculo Saxo : lib : i. Artic : 28. & lib : ij. Arti : 31.

ZAſtáwné Jmienié / to dawnośći nie ma / że ié záwſze bliżſzy może wykupić. Speculo Sa-xo: lib: ij. art: 24. Et Iure Muni: art : 20. & art: 140.

DAWność nie ieſt w żadnéy rzeczy / gdżie niémáß dárowánia álbo przedánia / to ieſt Zapiſu ná co: álbo iż kto dżierży / gdy iedno zá Práwem nie dżierży: tedy w tákiéy rzeczy dawności niémáß. Speculo Saxonum libro ij. articulo 44. Et libro iij. Articulo 4.

DAwność nie idżie dżiećiom póki Lat nie máią / oprócz gdy iuż ku látóm przyidą: tedy gdyby były tám oblicznie pod tym Práwem / á niemießkáły nigdżie indżie / á milczályby rok y ßeść Niedżiel o ſwą krzywdę: tedy iuż dawnośćią trácić mogą. Iu: Mun: art: 21. & li: i. art: 70.

O Krzywdy iákie gdy ná kogo żáluią: póki rok nie minie / ma odpowiedáć: gdy Rok minie / ten który ſie mieni mieć krzywdę / nie ma iuż mieyſcá o to czynić. Spec: Saxo: lib: iij. Art: 31.

O Długách á o Dłużnikách.

DŁug iáki / gdy Zoná zá Mężá viśći / á Mąż vmrze / á ostáwi Jmienie po sobie / ná którymby oná miáłá Dożywocie: tedy táka Zóná zostáła po Mężu/ nie powinná długów Mężowych płáćić/choćiaby sie zá nie viśćiłá : ále Potomkowie będą winni płáćić / póki onégo vmárłégo Jmienia sstawa: A gdźieby iego imienia nie dostáło/tedy dopiéro Zóná / zá co sie viśćiłá / powinná płáćić z swego. Bo Zóny nie powinny płáćić długów Mężów swych. Specu: Saxonum libro j. Artic:20.

DŁug też gdyby komu miano płáćić / ná dźień náznámionowány / á onby nie był : Tedy iedno on dźień stráći / ále pieniędzy á długu swego tym nie tráći. Speculo Saxonum libro ij. Articulo: 11.

GDźieby kto znał Dług / á dawał Fánty álbo Jmienie / á powiedałby że pieniędzy nie ma / áni srébrá / áni złotá / tedy ma przyśiądz / że tego nie ma : á Dłużnik będźie powinien od niego bráć to co dawa: A Vrząd Mieyski przyśiegły/ ma to oszácowáć zá co stoi. Spec : Saxon : libro i. articulo 70. A ieśli ma czym płáćić / te=

dy do ośmi dni / potym do trzech dni / potym do dwu dniu / potym do Zachodu Słońcá / álbo do iutrá / ma bydź ſkazána płaca: oprócz żeby Gość był / ktoryby iednégo dniá do Sądu przyiecháć niemógł / tedy tak prędkiégo Roku płácić nie ma. Spec: Saxo: lib: j. artic: 5. & Iure Munic: Artic: 27. A ieſli zakład / to ieſt / té rzeczy koſztownieyſzé nizli dług / przy tym to zoſtawa / co nádzwyſz czyie ieſt: ieſli nie doſtánié / tedy ten powinien dołożyć á záplácić. Specu: Saxo: lib: 1. artic: 70. & Iure Munici: Art: 46. & art: 27. To téż co da w zakłádzie dłużnik / tedy ten kto pożyczył / może obráć miedzy témi rzeczámi co chce bráć. A gdźieby ruchomych rzeczy nie doſtáło / tedy z dźiedźictwá ma bydź płácono. Specu: Saxo: lib: iij. Artic: 39.

Długów gdy ſie kto przy / tedy mu przychodźi odwód iáko nie dłużen. A ieſli ſie nie przy Długu / ále powieda że zápłácił: tedy ſámotrzeć ma przyśiądz że zápłácił: oprócz gdźieby ſądem nań dowiedźiono / álbo gdźieby zápiſány Dług był / á onby ſie przał / tedy odprzyśiądz ſie nie może: gdyż to co ſie Práwem dźieie / Práwemby ſie téż to vkázáć miáło / że zápłácił. Iure Municipali Articulo 27. A gdy kto Dług zna / tedy ma bydź ſkazána płaca do dwu Niedźiél: á gdy dług wielki / tedy do dwunaśćie Niedźiél. Speculo

Saxo: lib: ij. art: 6. Et Iure Municip: Articulo 34.

DŁugi ktore zostáną po vmárłym / tedy naprzod przed wszytkimi długi / ma iśdź nakład ná Pogrzeb / á potym sługam myto ich / y wiáno álbo opráwá ma naprzod iśdź przed innémi długi / á zwłaszczá / ieśli sie pierwey opráwá śstáłá / niźli Mąż ná tym Jmieniu długi zápisał : á dłużnicy przed trzemidźiesty dni o dług ktory im vmárły był został / nie mogą potomkow gábáć / áni Sędźia może ich ćiągdząć. Speculo Saxonum libro i. articulo 22.

DŁugu áby nie płácił Dźiedźic / iżby sie przał że spadku nie wźiął : ieslize nań dowiodą / że fałszywie záprzał / á iż spadek wźiął : tyle dwoie ma zápłáćić / ile dług nieśie. Speculo Saxonum libro i, Articulo 6,

DŁużniká swego ieśli kto poćiągnie do Práwá / ieśli nie ośiádły / tedy Vrząd gdy go stroná powodna o to żąda / powinien tákiégo viśćić / áby praw był / á Práwu dostał : Ma też miánowáć powod iáki to dług o ktory pozywa / áby obwiniony mogł tym lepiey wyrozumieć á obaczyć / mali znáć álbo przéć. Iure Municipali Articulo 34.

Chyro-

CHYROgráff ieſliby kto miał ná dług / á czás by minął / który ná Chyrográfie opiſáno zápłáćić: ieſli powie dłużnik że zápłáćił / ſámotrzeć tego ma dowiezdź / to zwyczay ták nieśie: á zwłaſczá gdy iuż czás minie / ná który zápłátá bydź miáłá.

DŁugi / iáko ſie piérwéy nápiſáło / płácą z rzeczy Ruchomych álbo dziedzicznych. A gdźie by Dłużnik nie miał czym płáćić / tedy do więźienia ma bydź dan. Speculo Saxonum libro j. arti: 70. Et Spec: Saxo: lib: iij. Artic: 39.

Dług troiá odpowiédź / á káżda ma oſobliwé Práwo: ieſli proſto żáłuią / żeś mi winien: Ten co go winią / ma przyśiądz ſam iż nie winen: ieſli rzecze żem zápłáćił / tedy ſámotrzeć ma przyśiądz iż zápłáćił. Jeſli rzecze żeś mi to odpuśćił / á ten ſie k temu nie zna: powód bliſzy ſwą przyśięgą tego dowieść / że nie odpuśćił. Spec: Sax: lib: j. Artic: 65. & lib: ij. Arti: 6.

Dług gdy kto ſzperuie ná cudze Jmienié / tedy pierwſzy Szperunk / ten idźie náprzód: wſzákóż ktoby nie przypozywał / ná trzy Sądy vczyniwſzy Szperunk / á on coby poślédź

ßperunkował / będzie przypozywał / y przewiedzie piérwéy Práwo / áż do końcá: Tedy ten iuż będzie blißßy Imienia / niżli on co piérwéy ßperował / á w práwie nic nie czynił. Gdzieby téż kto / áczby ßperował inny przed nim / przyßedł poślédz / y ßperowałby / á vkazałby Zapis álbo Chyrográff / któryby miał ná Dług / tedy iednák przed onymi co piérwéy ßperowáli / á Zapiſu áni Chyrograffu nie mieli / tedy tego ßperunk piérwéy póydzie / choćia pośledni: gdy iedno Zapis vkaże álbo Chyrográff. To w Procesie Sądowym ták ſie záchowywa.

DŁugi / rozmáitymi ſie obyczáymi płácą: Ale gdy iedno świádectwo tego będzie iż to zápłáćił / tedy od płácenia wolen / gdy będzie świádectwo doſtáteczné / godné tych co wiedzą / álbo co ſłyßeli / álbo widźieli / iż to co pożyczono / że zápłáćił. Drugie téż / iż da kto rzecz ſwoie / zá to co mu dłużen / á Dłużnik to przyimie / tedy iákoby gotowé pieniądze dał. Trzećié / iżby kto był co winien Głuchowi / który mówić nie może / tedy świádectwo tych którzy widźieli że mu dano / waży. Czwarté / ieśli dług ſwóy vkaże ná ſwym innym dłużniku / á ten komu winno to / przyimie / y ná tym przeſtánie: Tedy ći co ſłyßeli / świádczyć mogą.

Speculo Saxonum libro ij. Articulo 6.

O Swiádkách / o Dowodziech / y o Odwodziech.

Dyby kto powiedał / że mu był vmárły winien / y vpomina ſie bliższym po śmierći vmárłego / iáko ſynowi po Oycu / álbo brátu po bráćie / álbo inszym bliższym: przyszłoby odwieźdź ſie ſámośiodmym / że ich Przodek nie był winien tego długu: A wszákóż izby ſnadź Potomkowie nie wiedzieli o tákim długu / á ten co powiáda że mu dłużno / pewnie wie: tedy temu kto o dług żáłuie / ſámośiodmemu przyśiegá przyidźie / y ma dowieźdź ſámośiodm / iáko mu było winno. A gdy dowiedźie / płáćić mu máią bliższy. A to ſie rozumie / gdźieby bliższy przyśiądz nie chćieli /

á puścili dowód Powodowi. Speculo Saxonum lib: j. Arti: 6. & lib: iij. Arti: 31. Et Iure Municip: Articulo 67. & Articulo 103.

GDy kto żáluie ná kogo o rzecz niewidoma/ ktorey pokázáć nie może/ tedy obwiniony bliższy sie odwieźdź. Ale iesli pokaże ktora rzecz/ ktora ma lice/ suknia/ koniá/ bydle/ álbo rowné tey rzeczy: Tedy Powod bliższy dowieźdź/ iż to iego rzeczy sa. Vt de hoc Speculo Saxonum lib: j. Articulo 15.

SWiádkowie nie máia ináczey świádczyć/ iedno że pewnie wiedza/ álbo że byli przy tym/ gdy sie tá rzecz sstáłá/ álbo iż słyszeli od niego co nań żáluia/ że powiedał álbo zeznał/ że ták było iáko ten żáluie: y gdyby przysięgáli/ tedy máia przysięgáć że wiedza o tym/ że to rzecz spráwiedliwa iest/ o co przysięgáia. Jesli o dziedzictwo álbo o dziedziczné rzeczy świádectwo ma bydź/ álbo o długi że ie zápłácono/ ktoreby były nie zápisáne: Tedy to ludzie osiedli czynić á świádczyć pod przysięga máia. Ale o długi proste zápłácone/ tedy może świádczyć/ choćia nie osiádły. Iure Munic: arti: 106. & artic: 107. & arti: 108. & arti: 109. & arti: 110. & arti: 112. Et Spe: Saxon: lib: ij. arti: 11. & artic: 22.

SWiádek ieden w Práwie Máydeburſkim nie waży nic / iedno dwá álbo trzey. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 54.

SWiádczyć nie może Człowiek złéy ſławy / áni náganiony / ſzalony / dzieći co lat nie máią. Speculo Saxonum libro j. Articulo 8. Y Niewiáſty nie mogą świádczyć / iedno w niektórych rzeczách / które ſą w Práwie opiſáné: iáko o tym wyſzéy.

SWiádectwo Swiádków nie waży nic / áż piérwéy przyśięgą: á ná Swiádki / kto ſie ćiągnie / ieſli niedowiedźie / vpada w ſwéy rzeczy. Spec: Saxo: lib: i. art: 53. & lib: iij. Arti: 19.

SWiádczyć gdy Ráyce máią / nie trzebá im przyśięgáć / kiedy iedno to świádczą / co ſie przed ich Vrzedem działo Rádźieckim. Abowiem ponieważ przyśięgli ná Vrząd / tedy im ma bydź wierzono. Ale gdy świádczą / tylko z oſób ſwych / iżby nie tego świádczyli / co ſie przed ich Vrzedem działo: ále z oſobná / gdyby iáką rzecz extra Iudicialiter factam, świadczyli komu / że byli przy tym / kiedy ſie ſſtáło álbo działo / że wiedzą o tym: tedy tákowé świádectwo nic nie waży / choćia Ráycá świádczy álbo Przyśię-

żnik álbo Wóyt / áż przysiega iáko inßy Swiádek / gdyby im wiáry dáć niechćiano. Iure Muni: articulo 102. & articu: 11. & articu: 32. & artic: 74. Et Speculo Saxonum libro iij. Articulo 25.

GDy ná kogo żáłuią / á świádki nań máią / tedy nie może obwiniony ſam przećiwko Swiádkóm odyśdź: Ale y z tylemże świádków ma ſie oczyśćić. Speculo Saxonum libro j. Articu: 15. Et ad idem Speculo Saxonum libr: ij. Articulo 11. Et Iure Municipali Articulo 75.

PRzyśieżnicy máią świádczyć / gdy kto komu wzdawßy Jmienie / da w nie Wwiązánie / á ich świadectwo ma mieć mieyſce: y co oni w tákiey rzeczy świádczą / powinien poświadczyć Sędzia álbo Wóyt / co oni znáią. Spec: Sax: lib: iij. Art: 88. & art: 25. Et Spec: Saxo: lib: i. art: 8. Iure Muni: attic: 32. & artic: 52.

SWiádek nie wezwány / áni k temu z Práwá przypędzony / ku Swiádectwu może bydź nie przypuſczon: Abowiém kto świádczy bez potrzeby / á w przysięgę ſie wdawa / podeyźrzenie o ſobie czyni / że z tákiego świádectwá pożytek mieć ma álbo z przychylnośći / álbo że lekki człowiek / álbo ßalony / gdyż to ßalonégo oby-

czay/ chocia go nie pytáią/ tedy powieda. A ták táki może bydź od Swiádectwá odrzucon / á ku świádectwu nie przypuśczon. Speculo Saxonum libro iij. Articulo 31. & libro i. Articulo 8.

Gdy kthore strony miedzy sobą rczynią / y zakład w tym záłożą / powinien kożdy dzierżec: á ieśliby ktora stroná zruszyłá to / á niechćiáłá tego dzierżeć / á pociągnełáby o to do Práwá drugą strone: tenby powiedział / że sie o to ziednał: Tedy bliższy tego dowiezdź Iednaczmi / że sie ziednał / á niżli ten co sie przy / że Iednánia nie było. Speculo Saxonum libro i. Articulo 8. Et Iure Municipali Articulo 51. & Articulo 53.

Dowodzić ná ktorą rzecz iest Rok záwity / á ku wywiedzieniu Swiádkow / Rok y sześć Niedziel ma bydź dan. Speculo Saxonum lib: i. art: 62. & Iure Municipali artic: 75.

O Imienie álbo o Dziedzictwo / gdyby komu przyszedł Dowod: tedy ma dowodzić sámośiodm. A wszákoż práwo dzierży / że może sámotrzeć/gdy ieno z ludźmi ośiádłémi/ á z témi co do tegoż práwá przysłuszáią/przyśięże. Iure Mun: art: 106. Et Artic: 107. Et Articulo 108.

NA Swiádki kto sie bierze / álbo komu przysiege skáżą / á dosyć temu nie vczyni ná Roku ná ktorym dowodźić ma / swą rzecz tráci : oprocz ktoby Legale Impedimentum przyniósł/czemuby tego ná ten czás vczynić nie mógł. Specu: Saxon: libr: i. Artic: 62. Et lib: ij. Articulo 12.

SWiádkowi ktoryby świádczył zá kim / iżby mu kto przygánę vczynił : zárázem tego ma dowiéśdź / w czym go wini. Speculo Saxonum libro i. Articulo 51.

CZłowiek kożdy bliszy iest/gdźieby mu szło karánié ná gárdle / álbo ná zdrowiu / álbo też o Imienié/ bronić tego / á od wodźić sie/ niżliby go kto pokonáć miał. A to sie ma rozumiéć / gdźie iáwna rzecz nie iest. Speculo Sax ; lib : i. articulo 8. & artic: 15. & artic: 18. & Artic: 64. Et lib: ij. Articulo 26. Et libro iij. artic: 38. & articulo 37. Et Iure Municipali Articulo 111.

CI ktorzy ktoréy rzeczy dochodzą dla potwarzy / dowodzą swéy rzeczy Swiádki godnymi / álbo dowody bárzo słusznymi / álbo Sądowymi rzeczámi niewątpliwymi. Speculo Saxon: libro i. Articulo 66.

DOwód żadny nie iest dostáteczniey szy / á pewniey szy / iedno który Sądowy iest / bo tu iuż przyśiegi nie trzebá: Abowiém co sie przed sądem sstánie / tego iuż nikt záprzéć nie może. Speculo Saxonum libro ij. artic: 18. & articulo 19.

O Przysiegách.

WRzyśiadz gdyby kto miał o którą rzecz obwiniony / żeby sie przyśięgą odwiéźdź miał: tedy może chceli puśćić przyśięgę Powodowi co nań żáłuie: á Powód mu iéy záśie zdáć nie może / gdy ią przyimie / iedno przyśiadz chceli. Acz to o Rękoymiách nápisano ná przodku / ále też to ma bydź rozumiano o Powodźie y o obwinionym. Speculo Saxonum lib: iij. artic: 11.

REki swéy gdyby sie kto przéć chćiał / że nie pisał Listu álbo Cyrográffu / álbo iákiégóżkolwiek fálszu / którymby nań gowodzono:

tedy Powód sámotrzeć przyśiągszy / bliższy nań dowieźdź iż to iego ręki pisánie / niżli sie odwieźdź. Iure Municipali Articulo 109.

PRzyśiegę ieśliby komu skazano z Práwá / ktoryby był z inney Iurisdycyiey / to iest z innego Práwá / á czás by był iáko w Práwie zową Ligatus, to iest wiązány / w ktory czás żadnych przyśiąg nie czynią : tedy Sędźia nie ma odkłádáć tákowey przyśiegi : oprocz iżby strona przyzwoliłá. A kożdy wszedy przyśięgą odeydźie gdźie nań iáwnego dowodu niémász. Iure Municipali arti : 117. Et Speculo Saxon : lib : j. arti : 7. & Articu : 15. & Arti : 18. Et lib : ij. Articulo 10. Et Iure Municipali articulo 47.

GDy kto po vmárłey ręce długu iákiego dochodźi / tedy ma sámośiodm przyśiądz : Vt de hoc Speculo Saxonum lib : j. Articulo 6. A ieśli też kto ná kim długu dochodźi z świádki / powinien z tylemże świádkow sie oczyśćić. Iure Municipali articulo 103. & articulo 67.

ZWyczay też to dźierży / że kogo winią o co / á zwłaszczá o długi / á on przyśięgą odchodźi / á czyni to iuż nie raz / ále wiele kroć / ku ludzkiey szkodźie : táki iuż bywa podeyrzány / y nie dopu-

ſczáią mu ſámemu przyśięgáć / iedno z świádki. To ſie zwyczáiem záchowywa / á zwyczay dobry ieſt zá Práwo. Bo kto czeſto ná cudzą ſzkode przyśięga / nie przyſtoyna rzecz áby mu ſámemu wierzono.

PRzyśięge komu ſkażą / álbo że ſie ſam ná to pozwoli / też przed Iednaczmi: Tedy gdy temu dosyć nie vczyni / rzecz ſwą tráci. A Iednaczmi może kożdy dowieźdź / nie inák iákoby ſie to przed Sądem dźiało. Speculo Saxonum libro j. Articulo 8. Et libro ij. Articulo 11.

GDyby kto przyśiądz miał / y byłby gotów to vczynić czáſu náznámionowánégo / á Powódby przyśięgi ſłucháć niechćiał / będąc oblicznie / álbo też ná Roku nie ſtánął / áby przyśięgi przyſłuchał: Tedy ten iuż od przyśięgi wolen / y ma to iuż ták ważyć iákoby przyśiągł: oprócz żeby ten co miał przyśięgi ſłucháć / vkazał Legale impedimentum, czemuby ná ten czás nie mógł bydź. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 11.

O Jednániu á Zgodách.

JEDnánie / ktoreby sie ſſtáło nie przed Sądem / tedy śiedmią Swiádków ma bydź dowodzono : Y ma te moc Jednánie / iáko też rzecz oſądzona: Abowiém przyſtuſze to / wiárę chowáć miedzy Ludźmi: co ſie ieden raz podoba y oſtánie / tego trzebá ſtrzédz y dzierżeć. Aczkolwiek nápiſano ieſt w Textćie / iżby ſámoſiódm miał dowieźdź Jednánia : Ale iednák ták w Prawie nápiſano / że iedno ſámotrzeć dowodźi. Iure Municipali Articulo 52. & Articulo 53. Et Speculo Saxonum libro j. Articulo 8.

JEdnacze gdy iednáią / tedy co wyrzeką / áby to dzierżano / zakład záłożyć máią. Iure Municipali Articulo 53.

O Rekoymiách.

REkoymie ſą dwoi/ Jedni ktorzy ręczą zá kogo/ przed Sądem álbo Vrzędem. Drudzy ktorzy ręczą tám ná ſtronie/ ći mogą ieſli ſie przą Rekoiemſtwá przyſięgą odyść. Ale Rekoymie co Sądownie ręczą/ tedy kiedy Jśćiec ni ſtánie/ powinni zań odpowiedáć: A ná Jmienie álbo ná máietność dłużnikowe/ nie ma ſie śięgnąć wierzyćiel/ áleż pierwey z Rekoymią czynić będźie ten kto pożyczył. Spec: Sax: lib: iij. art. 9. & Iu: Mu: art: 117.

REkoymie powinni ſą zá tego odpowiedáć zá kogo ręczą: y kogo ręczą ná poſtáwienie/ powinni go ſtáwić: á ieſli go nie ſtáwią tedy powinni zań płáćić: oprocz gdy kogo wyręczą/ o té rzeczy/ o ktoréby kto gárdło záſłużył/ á w tym vćiecze wyręczony/ tedy tych pokut ktoréby on miał mieć/ nie powinni oni nieść/ iedno powinni płáćić zań/ to coby wedle Práwá vſtáwy/ á ważności oney rzeczy było. Spec: Sax: libro i. articulo 65. Et Iure Munic: Articulo 31.

POtomkowie powinni Rekoymie wybáwić

z Rekoiemstwá ty ktorzy reczyli zá Oycá ich/ któ=ry vmárli. Niesli Imienie álbo máietność po v=márłym wezmą/ powinni dług zápłácić: Jesli nic po nim nie wezmą/ płácić nie powinni. Spe: Saxonum libro iij. Articulo 10.

REkoymia iesli zá kogo reczył/ iż miał przy=śiądz/ tedy iesli vmrze ten zá kogo reczył/ powinien sam rekoymia przyśiądz/ to co Jśćiec vczynić miał/ álbo zań płáćić. A gdźieby w tákiéy mierze Rekoymia przyśiądz nie chćiał/ tedy może puśćić przyśiegę temu/ który go o Rekoiemstwo Práwem gába. A ten Powód choćiaby zá śie przyśiegę wzdawał Rekoymiemu/ tedy nie będźie zá śie powinien Rekoymia przyśiegáć. Sp: Saxonum Libro iij. Articulo 11.

REkoiemstwo/ które Sądownie ma bydź czyniono: Naprzód o Szkode/ któréyby sie trzebá nádźiewáć/ iż kto ma Dom zgniły/ może Sąśiádowi przez to szkodá bydź/ álbo co podobnégo k temu: álbo iż sie kto iśći/ áby stał ku Práwu/ á vspráwiedliwił się. Też Opiekunowie/ którzy czynią Jstotę Dźiećiom/ którémi sie opiékáć máią. Iure Muni: artic: 27. Et Speculo Saxonũ libro i. Artic: 65. & libro iij. Artic: 17.

REkoymie gdy zá kogo ręczą spólną reką/ iesli iednégo zá wszystki poćiągną do Práwá/

wszytek

wſzytek Dług płácić powinien. A wſzákoż ma mu bydź záchowána Akcya przećiw drugim Rekoymiam/ co z nim reczyli/ áby ſwoie cześć co ná nié przyydźie zápłácili. Gdźieby też ten ieden zápłácić niemógł/ tedy iednák ná drugich ten komu dłużno / dochodźić może. A gdźieby wſzyſtki pozwano / tedy iuż kożdy powinien zá ſie płáćić co nań przyydźie / zá co reczyli. A gdźieby kto dług zápłácił : á ten komuby zápłácono/ przałby ſie tego / tedy temu dowód przyydźie ze dwiemá Swiádkomá / kto powiedźiał że zápłácił. A gdy ma kto Rekoymią po kim / tedy nie może piérwéy z Iſtcem dźiáłáć / áż piérwéy z Rekóymią bedźie o to czynił. Specu: Sax: lib: ij. art: 6. Et Iure Mun: art: 31. et lib. iij. art: 39. et Iu: Mu: art: 117.

REczyli kto zá kogo / tedy ten komu dłużno / tedy nie może piérwéy z ſwym dłużnikiem czynić/ áż z Rekoymią piérwéy. Speculo Saxonũ libro iij. articulo 39. Et Iure Munic : artic : 117.

REkoymia / gdy reczy Koniá / álbo iákié bydle poſtáwić / á w tym kóń álbo ono bydle zdechnie: Tedy ieſli go pozową / áby ono bydle poſtáwił : ma ſkórę onégo bydleciá przed ſąd przynieść. A gdźieby mu nie wierzono / żeby onégo bydleciá ſkórá byłá / ma przyśiądz / tedy bedźie wolen. Spec : Saxo : lib : iij. Articulo 10.

Wrręczyłby kto kogo ná postáwienie / á ten- by w tym czáśie vmárł / żeby go Rekoymia postáwić nie mógł : Tedy gdy dowiedźie Rekoymia że istćiec vmárł / wolen od Rekoiemstwá / nie powinien zá to nic szkodowáć. Speculo Saxonum libro iij. Articulo 10.

NA Rekoiemstwo nikogo nie máią dáć ná więtszą summę / iedno iáko iego máietność nieśie : oprócz długu. Tedy iáko wielki dług / ták wedle tey summy / ná Rekoiemstwo może bydź dan. Spec: Sax: libro ij. articulo 10.

REkoiemstwo powinna rzecz stáwić / gdy Stroná żąda / temu kto Imienia nie ma. Ośiádłému nie potrzebá : álbo gdyby kto zakład dał / gdyż kto ma czym płáćić/álbo zakład kłádźie: więcey czyni niżli ten co Rekoymie stáwi. Spec: Sax: lib: ij. artic: 5. Et Iure Munic: artic : 27.

O Rekoiemstwo kto żáłuie że mu ręczono o dług / ten kto przy / tedy przyśięże sam : á ieśli z Swiádki żáłuie / sámośiódm ma przyśiądz. Spe: Sax: li: ij. art: 6. & li: iij. art: 85. Iu: Mu: art: 31.

REkoymiému wszystká obroná należy / y ma ią mieć / ták iákoby ią też iego Istćiec miał. to iest Principał zá którego ręczył. Specu: Saxon: lib: ij. art: 4. Et Iure Mun: art: 34. & art: 117.

O Gwałciech/ Gwałtownikách/ o Meżoboyſtwie/ y o Ránách.

To komu Gwałt czyni/ á ná ten czás w obronie gdy Gwałtowniká zábiie/ nic zá to nie pokupi/ ieſli ſámotrzeć tego przyśięgą dowiedźie/ iż to ná ſwym Gwałćie vczynił. Abowiém nie w kożdéy rzeczy winien meżobóyſtwá/ á owſzem ten co to w ſwéy obronie vczyni/ á kto broniąc ćiáłá y żywotá ſwego/ vdźiała to/ ma bydź rozumiano/ że ſłuſznie á nie przećiw Práwu to dźiáła. Lotry też ná drógách kożdy zábić może: Abowiém ten kto ſie broni/ ſłuſznie to czyni: á ten kto ſie ná drugiégo śięga/ nieſpráwiedliwie to dźiáła. Speculo Saxo: lib: ij. Articulo 69.

GWalt kto vczyni w dźień świety / tedy bronić go kto nie może: Ale przedśie ma bydź sądzon też y dniá świetego / gdzieby był poiman. Spec : Saxon : libro ij. artic : 10. & artic : 66.

GWałtem ktoby komu Imienie wźiął / któreby nań miało spáść / nie doczekawszy iego śmierći/po którymby ie spadkiem miał wźiąć/ Práwo swé tráći. A syn może bydź wydźiedźiczon / tym obyczáiem / gdyby odiął Imienie Rodźicom swym zá żywotá ich. Speculo Saxonum libro iij. Articulo 84.

IEsliby który człowiek był rániony / á vmárł z rány: álbo że ten co ránił wymawiałby sie tym/ że nie z rány vmárł / ále że mu inna choroba przypádła: tedy ma to stać ná świádectwie Lékárskim / którzy ránnégo léczyli. A iesli gdźie sie to sstánie że iedno ieden Lékarz iest/ tedy ma stać ná iego świádectwie / á zwłasczá gdyż ná wielu mieyscách táki Lékarz przysiegły bywa. A iesliby vmárł trzećiégo dniá ranny/ tedy iuż ma bydź rozumiano / że z rány vmárł. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 16.

ZAbićie głowy / w Máydeburskim Práwie / płaca ma bydź cálym Wargieltem / to iest/

dwádzieściá złotych Polskiey monetu. Ale wedle zwyczáiu/ który sie w Polskim Práwie záchowywa: Tedy z tych Miast / w których wżdy są ludzie znákomitszy / zá głowe trzydzieści Grzywien. W mnieyszych Miásteczkách / piętnaście Grzywien. We wsi dziesięć Grzywien.

KOmu wezmą Imienie gwałtem/álbo z niego wybiją: Napierwey/ niżli sie też tá spráwá przetoczy álbo dokona / ma bydź w dzierżenie wrocon wybity. A gdzieby go do Práwá ciągniono álbo pozywano / nie powinien odpowiádáć / áżby mu pierwey Imienie wrócono / które mu gwałtem wzięto. Spec: Sax: lib: ij. artic: 10.

CI co zábiiáią Oyce/Mátki/Dziádá/Ciotke/ krewne swoie / álbo áczby sam nie zabił/ że o tym wiedział / álbo náprawił: zászyty w worze z zwierzęty/ które są w Práwie nápisáne/ma bydź w wode wrzucon y vtopion. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 14.

NA Gwałcie álbo ná złym vczynku / kogo poimáią/ná rękoiemstwo nie ma bydź dan: iáko o tym Speculo Saxonum lib: iij. articulo 9. Et Iure Municipa: arti: 117. Acz też przy/ tedy go

to wspomoc nie może: Abowiem powód sámosiodm go poprzyśiądz á dowiezdź nan może. Ortelu też łáiáć: á przeto przeć sie nie może/ gdy go ná iáwnym vczynku poimáią: álbo też vczyniwszy że vćieka/ imą go w tym: álbo iesli krádźione rzeczy w iego skrzyni/ álbo w komorze/ gdźie sam klucz nośi náydą sie: oprócz żeby kto inny klucz nośił/ álbo żeby go indźie chował/ żeby go kto dostáć mógł: álbo żeby były rzeczy ták máłe/ żeby ie mógł dźiurą álbo oknem wrzućić: Tedy sie o tákie rzeczy sprawić może/ że ich nie vkradł/ áni o nich wiedźiał. Specu: Saxo: lib: ij. Artic: 35.

KTo zábiie vmyślnie/ wedle prawá ma bydź karan. Kto zábiie przygodnie/ iż to iáwno bedźie/ gárdłá stráćić nie powinien/ iedno zápłáćić. Speculo Saxonum libro ij. Arti: 38.

O Rány nie może bydź obwinion/ iedno ieden z drugimi czynić może/ iáko z pomocniki/ iż sie mogą odwiezdź: A wszákoż y pomocnicy iesli sie znáią że bili/ tedy bedą ták winni/ iáko y ten kogo obwiniono. Speculo Saxonum libr: iij. Articulo 46.

ZA gwałtowne rzeczy poczytáią/ co w Práwie Máydeburskim zową Minuale factum:

Złodzieystwo kogo ná nim vchwycą: Mężoboystwo / vmyślné nie przygodné: gwałt domowy / álbo téż y gdźie indźie rozbóy: v kogo téż rzeczy kradźioné naydą w iego komorze / gdźie sam klucz nośi czegoby oknem wrzućić nie możono. Spec: Saxon: libro i. articulo 26. & lib: ij. articulo 35. & Artic: 54. Et Iure Munic: artic: 27. & artic: 115.

GDyby kto miał krzywdę od kogo / á Prawem tego nie dochodząc / samby sie tego mśćił: tedy Práwo swoie iuż tráći. Bo nikt w swéy rzeczy Sędzią nie ma bydź / áni sam sobie sprawiedliwośći dźiáłáć / á gwałtu drugiému. Speculo Saxonum libro iij. Articulo 13.

SInné rány kto obwiedźie Vrzędem / á vkaże ie: bliższy iuż ná nié dowiéźdź / niżli ten kogo winią / gdyby przał á chćiał sie odwiéźdź. Iure Municipali Articulo 89.

GWAltem nikt nikomu Imienia nie ma bráć / áni dźierżenia odéymowáć: álezby piérwéy Práwem tego doszedł / iżby mu dźierżenié przysądzono. Ieslizeby téż rzecz kto swoie nálazł v kogo / á gwałtem ią wźiał: rzecz one tráći. Iesli téż kogo gwałtem z dźierżenia wypędźi / iáko Gwałtownik ma bydź karan. Iesliby téż

kto mniemał że iego rzecz / á wziął cudzą: tedy gdy przyśiężę/ że to omyłką vczynił: dwá kroć zá co rzecz stoi / ma zápłáćić / gdźieby tego nie dowiódł przyśięgą/tedy ma bydź karan iáko łupieżcá. Speculo Saxonum libro ij. artic: 70. A kto co gwałtem dźierży / á nie zá żadnym Práwem: tedy dawnośći w tym niemász. Spec: Sax: libro iij. Articulo 4. Et libro i. Articulo 29.

GOrącé Práwo kogo imą ná nim / że mu o gárdło idźie / iáko o Mężobóystwo / álbo o Gwałt: tedy trwa cztérzy á dwádźieśćiá godźin. A gdy minie gorącé Práwo / tedy opróćz słuszney przyczyny/iżby ná ten czás przećiw tákiemu nie możono postępić á ogárdło iuż tákiemu nie idźie / ále płáćić á dosyć czynić ma. Speculo Saxo libro ij. Artic: 9. Et libro i. articulo 66.

GWałt domowy / álbo gdyby kto Złodźieiá w domu swym zástał / tedy to ma wedle obyczáiá obwołáć: Bo tákie obwołánie iest iuż początek skárgi/á zá tym pokonáć go sámośiódm może / gdyby go ná iáwnym vczynku iąć nie możono. Speculo Saxonum libro ij. Arti: 64. Et Iure Munic: Artic: 36. & artic: 37. A gdźieby zárázem gwałtu nie obwołano / tedy iuż śie blisszy od wieść obwiniony. Iure Municip: Artic: 38.

A tákié wyſtepy gdzie ié obwołáią / á dowód iuż ná nié bedzie iáſny / tedy iuż przyśiegáć nietrzebá. Speculo Saxonum libro i. Articulo 15. & Iure Municipali articulo 40. A iáko Złoczyńce/ o który iáki wyſtep máią bydź karáni / tedy to ieſt Speculo Saxonum libro ij. Articulo 13.

ZA rány nieſzkodliwé / ſzelągów trzydzieśći: Zá Sedziemu zá wine/ ſzelągów ośm. Speculo Saxo: lib: ij. Artic: 16. Támże w tym Artikule ſtoi: Gdzieby też pálec álbo ząb wyćieto / álbo wybito / zapłátá ma bydź/ Wergieltu dziesiąta cześć: to ieſt kopá / á Sedziemu ſzelągów ſześćdziesiąt. A té ſzelągi wedle Práwá Sáſkiégo / ſą ieden zá dwánaśćie pieniedzy. A wſzákóż Práwo poſpolité / to ieſt Státut Koronny / obmawia ták/ że o rány y o głowe / w Mieśćiéch y we Wśiách/ nie Máydeburſkim Práwem / ále Polſkim ma bydź ſądzono. Aczkolwiek tego nie nápiſano/ po czemu głowá ma bydź płácona człowieká Mieyſkiégo: A wſzákóż z zwyczáiu ták dzierżą/ Iż z tych Miaſt gdzie ſą wżdy Ludzie znákomitſzy / álbo Kupieccy / tedy zá głowe trzydzieśći Grzywien. Z Miáſteczek tych mnieyſzych / tedy pietnaśćie grzywien. Zá Kmiećiá dzieśieć Grzywien.

Ku gwałtowi gdy ji obwołáią / kożdy powinien bieżeć. Vt de hoc Speculo Saxonum libro i. Articulo: 53. Ktoby nie bieżał / w karánie wpada. Spec: Saxon: lib: ij. artic: 71. A wſzákóż w Mieśćiéch zwyczay á poſtánowienie ieſt / iż nie w ten czás gdy kto ná gwałt woła / ále gdy zá dzwonią ná Ratuſzu / ku gwałtowi bieżeć máią: á to dla tego / ſnadźby kto pijány / álbo ſzalony záwołał / zá máłą álbo zá żadną przyczyną záczymby ſie mogło wiele złégo ſſtáć: ále gdy zádzwonią / iuż ieſt znák / że to idzie z ſtárſzych á z Vrzedowégo roſkazánia. A ták w Mieśćiéch / máią tego pilnie ſtrzédz / áby Dzwonek ták był chowan á opátrzon / áby dzwonić weń nikt niemógł / iedno kiedy Vrząd roſkaże: á zá dobrą bácznośćią / áby ſobie ſzkody w tym nie vczynili / á nie vpádli w té pokuty / które w Polſkiéy Korony Práwie ná to ſą poſtáwioné.

O Złodzieystwách / o krádzionych álbo náleziony ch rzeczách.

KRádzione rzeczy nie máią iśdź nikomu ku pożytku / ále ktoby ie zástał / máią mu bydź wrócone: á dawnośćią śie nikt w tym nie może brónić / choćiaby dawno kupił krádzioną rzecz: á zwłaszczá w tych rzeczách tym wiecéy / ktorych iáwnie nie vkázuią: ále chocby rzecz widoma / iedno że krádziona / iáko Kóń / Bydle / ktoby zkąd przyiął á poznał / tedy w téy rzeczy dawność nie idźie: A wszákóż nie może bydź rozumiano / áby sam vkradł / gdy tego nie táił. Specu: Saxonum libro ij. Articulo 36. & Iure Municipali Articulo 56.

KOniá gdy śie kto imie v kogo / álbo rzeczy krádzionéy: Tedy gdy śie ćiągnie ná záwódzce ten v kogo zástano / ma mu bydź dopu-

ſczono. Iure Muni : articulo 132. & arti : 135.

Rzeczy náleźioney ktoby nie wrócił/ á naydą ią v niego/ ma bydź karan iáko o złodzieystwo. Tákże też v kogoby krádźioną rzecz záſtano w iego ſkrzyni/ álbo w iego komorze/ do któreyby ſam klucz noſił : powinien o to odpowiadáć iáko o złodzieystwo : oprócz żeby ták máła rzecz byłá/ któraby oknem wrzucić mógł : tedy ſie ſpráwić ma że nie wiedźiał. Spec : Sax : lib : ij. artic : 35.

Złodzieyſkie rzeczy v kogo záſtáną/ á dowiódłby że ie kupił/ ieſli nie Iſtcem/ tedy Litkupniki : tedy mu iuż o karánie nie idźie/ ále zá co kupił/ tedy te pieniądze tráci. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 36.

Gdyby kogo obwiniono o rzecz krádźioną/ któraby v niego záſtano/ á onby záſtepce poſtáwić nie mógł/ od któregoby to miał : tedy gdy ſie Litkupniki wywiedźie : iż to kupił/ o gárdło mu nie idźie : ále powinien to co v niego záſtano/ gdy dowiedźie ten czyiá rzecz ieſt wrócić : álbo ieſliby tey rzeczy nie krył/ á iáwnie ią vkázował : ieſli ná koniu/ iżby ná nim iáwnie ieźdźił/ tedy zá dowodem tego/ czyiáby to rzecz

była własna vkrádziona / powinien wrócic: á nic innégo o to nie pokupi / ten co v niego zástano / iedno te rzecz tráci. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 35. Et libro iij. Articulo 36. Et ad idem Iure Municipali Articulo 56.

KRádziona rzecz swoie / gdyby kto v kogo zástał / nie ma iéy gwałtem brác: á iesliby ią gwałtem wziął / może bydź poiman / y przed sądem o to obżáłowan. Iure Municip: arti: 27. & articulo 112. & Speculo Saxonum libro ij. artic: 25. & articulo 70. & articulo 35.

KTo co naydzie á nie wróci / álbo chowa skrycie: á potym to naydą v niego: zá złodzieystwo ma bydź poczytano. Albo kto rzecz złodzieyską kupi / tákże ią też chowa skrycie: ále chocia kto rzecz złodzieyską kupi niewiádomie / á nie tai tego / nie chowa iéy skrycie / okázuie ią iáwnie / ten zá złodzieiá nie może bydź mian. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 37.

ZLoczyństwo / czworákiem obyczáiem może ieden popełnić: iesli sam co vczynił / iesli rádził innemu ná to / álbo iesli roskazał / álbo iesli złoczyńce przechowywał / álbo rzeczy ták złodzieyskim obyczáiem od nich bierze. Speculo

BM

Saxonum libro ij. Articulo 72. Et Iure Municipali Articulo 51.

Zbożá álbo Owoce / gdy kto w nocy z polá krádnie / álbo z Sádu / álbo z Gumná / tedy ma bydź obieszon: á zwłasczá o zbożé. A iesliby wednie kradł / tedy ma bydź ściet. Iure Municipali Artic: 38. Et Spec: Saxon: libro ij. artic: 39.

O Rzeczy krádzioné / Dziedzicy álbo Potomkowie / nie powinni odpowiádáć / po śmierci swégo Oycá álbo Brátá: oprócz izby zá żywoćá poczełá sie o to rzecz z ich Oycem / álbo Brátem / po ktorych spadki biorą: álbo izby doświádczono / izby tákié rzeczy ostáły po vm árlym / á oni ié wzieli / y vżywáli ich: tedy w tákiey rzeczy odpowiádáć powinni.
Speculo Saxonum libro j.
Articulo 6.

O Więźniách á o Złoczyncách.

Więźniá żadnego Vrząd żadny/áni nikt nie ma puśćić bez iego woléy. Gdy też kto kogo da wsádźić o dług / álbo o iáką swą krzywdę / á do Kaźni go przyimą / w Mieśćie / álbo też we Wśi: A gdźieby go ktożkolwiek wypuśćił / Tedy sam ma dosyć czynić zań. A gdźieby vćiekł bez dobrowolnégo wypuszczenia / tedy ma przyśiądz Sędźia / to iest Wóyt álbo Burmistrz / iż do tego przyczyny nie dał. Vt de hoc Iure Munic: Artic: 17. Y powinien Sędźia álbo Vrząd opráwić á opátrzyć dobrze Komorę / gdźie sadzáią: Jáko o tym Iure Municipali art: 59.

BOY kogo wsádzą żeby ná gárdło śiedźiał: Ieśli ji dádzą ná Rękoiemstwo / tedy wedle Máydeburskiégo Práwá / iuż mu o gárdło nie idźie / ále iuż ma bydź innémi winámi / álbo pokutámi karan. Speculo Saxon: libr: i. artic: 65.

Et Iure Municipali Articulo 27. & Articulo 117.

NA śmierć nikogo ſkázáć nie máią / iedno álbo áż ſie ſam wyzna / álbo go pokonáią / álbo ná iáwnym vczynku imą : Ráczby Złodźiey kogo powołał / y śmierćią to ſwą zápieczętował / Tedy ten kogo powołał / może ſie odwieść ſwą przyśięgą : oprócz żeby inné świádectwo á dowód przećiw iemu było. Speculo Saxonum libro iij. Articulo 39.

GDyby Złoczyńcę chćiano imowáć / á onby ná Cmyntarz vćiekł / álbo do Kośćiołá : tákiégo Kośćiół nie ma bronić. ¶ Zyd vczyniwszy co złégo á do Kośćiołáby vćiekł / choćiaby ſie też krzćić obiecował : może bydź wźięt / á owszem gdźieby ſie bronił / gdyż Zydom z bronią chodźić zápowiedźiano. Speculo Saxo: lib: ij. Articulo 2. Też Sługi niewolné kto ié ma : Tátáry / y inné niewolniki/tych też Kośćiół bronić nie m a/y owszem wydáć. Co Kośćioły łupią álbo gwałcą / też ich bronić nie máią/ álbo co Dźiewki álbo niewiáſty gwáłcą / álbo Mniszki : álbo iáwné Cudzołożniki / gdyby ié goniono / żeby tám vćiekáli / nie máią ich bronić. Iure Municipali Arti: 9.

CVdzołoſtwá iáwné / ty máią bydź záwsze ká-

ráné / ták Mężczyzná iáko Białegłowy: nie ma tego Vrząd nigdźiey dopuśćić / y owszem gárdłem o to wedle Práwá záwsze karano. Speculo Saxonum libro ij. artic: 13. & libro iij. artic: 1.

TEż in Legibus Lex Iulia karze Cudzołożniki: Teraz te rzeczy bárzo sie zábieżáły / że nikogo o to nie karzą: á też Pan Bóg kaźni dopuszcza / o iáwné rzeczy / iáwnie kárác raczy.

O Pożodze.

POżogá iż to iest zły á okrutny vczynek: Tedy te spráwe obwiniony o Pożoge ma czynić: Iż gdy go obwinią przed Práwem / iż spalił Dóm / Gumno: Tedy ten obwiniony támże przed Práwem ma miánowáć troie ośmnaście Swiádków: á powód ten kto żáluie / komu sie krzywdá y szkodá sstáłá / ma obráć znich ośmnaście / z którymi obwiniony przyśiądz bedźie powinien. A gdźie-

by się nie spráwił/tedy gdy go Powód po przyśię=że/ogniem ma bydź spalon: czym zgrzészył/tym ma pokutowáć. A táki Sąd o Pożoge/ tedy Polskim práwem sądzą/ á nie Máydeburskim: ácz téż y w Máydeburskim práwie o tym niéco ná=pisano.

O zfalszowániu iákiey rzeczy álbo Kupiey.

Rzecz iáka gdyby kto przedał fałszywą/á ten co kupił wini go o to/że mu rzecz fałszywą przedał: Jeśli się przy że nie przedał/álbo ácz się zna że przedał/ ále powié że niewiedział/á nie przyrzékał mu zá fałsz: Tedy ten co kupił/sámotrzeć ma nań dowiéźdź/że mu zá dobrą kupią przyrzékł. Iure

Municipali Articulo 99.

Gdzieby kto ná kogo fałſzywie ſkárżył / á ten obwiniony/ zá tą ſkárgąby ciężkość iáką álbo więzienié podiął: gdyby ſie tego potym ſpráwił / że był niewinnie oſkárżon: tedy ten co nań żałował / tóż ma ciérpieć co on ciérpiał. Speculo Saxonum libro j. articulo 69. Et Speculo Saxonum libro ij. articulo 8. Et Speculo Saxonum libro iij. articulo 69.

O Opiekunách.

Opiekuni Vrząd / od Wierzchniégo Páná / álbo Mieyſki / powinien opátrzyć: Aby Opiekunowie ſie viſćili / áby dziećinnych rzeczy nie vtráćili: Oprócz tych Opiekunów/ któré Oyćiec vſtáwi / ći nie powinni iſtoty czynić. Spec: Sax: li: j. Art. 23. Et Iure Muni: Art: 26. & Art: 49.

Opiekuny / może kożdy vſtáwić Dzieciam ſwym mimo inné przyrodzoné/ tylko áby to v=

czynił przed Sądem / á powiedział przyczyny / czemu to czyni. Opiekun też przyrodzony / powinien Inwentarz vczynić / y viśćić śierotam ich dobro/áby im tego nie vtráćił. Y nie może Opiekun ſkáźić / zniſczyć / imienia dźiecinnégo / áni przedáć / záſtáwić/ áni z dźierżenia ſwégo wypuśćić. A gdźieby śieroty vmárły/ którymiby ſie opiekał / tedy y tym ná które ſpadek po nich przyidźie / powinien liczbe czynić: Jáko o tym Speculo Sax: libro j. art: 23. Et ad idem de Tutoribus libro j. Articulo 42. Ale ći Opiekunowie które Oyciec vſtáwi / mimo przyrodzoné Dźiećiam ſwym / ći nie powinni tákiégo Inwentarzá czynić: á to z téy przyczyny / iż nie ſámi do tego przychodzą/ále ié Oyćiec vſtáwił / y wierzył im tego/ tedy wſzytká ſpráwá opieki / iuż ná ich wierze zależy. A iákié Imienié Opiekun weźmie w ſwoie opieke / tákié záśie wróćić powinien. A ieſli ma z dźiećmi Imienié ſwoie ſpolné/ nierozdźielné: tedy gdy dźieci ku látom przyidą / Imienié z nimi rozdźieliwſzy / powinien im liczbe czynić / á Imienié im ſpuśćić. ¶ Też Opiekun gdźieby iáſné długi zápiſáné / álbo z Dekretu ſądowego / á ſpráwiedliwie ich Oycá płácił / á onéby tego przyiąć niechćiáły/ tedy bliſzy Opiekun tego dowiédź wedle Práwá / niżliby ony tego odeprzéć

miały.

miały. Iure Municipali Articulo 26.

Opiekun przyrodzony / gdźieby Inwentarzá nie vdźiáłał: Tedy powinien wßytki długi zápłácić / choćby máiętności dźiećinnéy ták wiele nie było. Speculo Saxonum libro 1. Arti: 6. & Articulo 23. Gdyż to kożdy ku ßkodźie czyni sobie / kto sie wedle Práwá nie záchowywa.

Opiekun / nie może Imienia Dźiećinnégo przedáć / áni záſtáwić / iedno z tych przyczyn: Naprzód / gdźieby przyßło Wiáno zápłáćić / żeby go Niewiáſtá czekáć nie chćiáłá / á nie było zkąd inąd zápłáćić / żeby gotowych pieniedzy nie było / iedno z Imienia dźiećinnégo / muśiałoby sie płáćić. ¶ Druga przyczyná / gdźieby táki głód przyßedł / żeby inák wyżywić sie té dźieći co w opiece są nie mogły / gdyż y kośćielné rzeczy / słußnie ná ten czás w táką przygodę mogą bydź przedawáné. ¶ Trzećia / żeby broniąc Imienia dźiećinnégo / nákłádáiąc ná Práwo / álbo broniąc ich od gwałtu / żeby Opiekun inák obronić ich nie mógł / prze vboſtwo ich: álbo gdźieby téż rzeczy śierotcé v Żydów były záſtáwioné / żeby ßláná to lichwá / álbo inné ßkody z tąd przychodźiły: álbo długi iáwné / ná ktorychby były álbo Zapisy álbo Chyrográfy / ktoré sie z práwá płáćić

muszą: oprócz tych przyczyn ktoré sie nápisáły / prze żadną inną przyczyne / nie może Imienia dźiecinnégo przedać: záſtáwić Opiekun: á wszá=kóż kożdéy przyczyny z tych / Opiekun powinien dowiéźdź. A ieśliby ich Imienié było przez Opie=kuná rozprzedano / Práwem tego dóyśdź mogą: oprócz gdźieby Opiekun vkazał / że ku ich sie to pożytku sſtáło: tedy chcąli Imienié mieć / temu kto kupił / muszą pieniądze odłożyć. A gdy przyy=dą ku látóm / tedy ku tákowému Imieniu nie=mogą przychodźić dłużéy / iedno póki Rok y dźień nie minie: to ieſt / Rok y sześć Niedźiel: gdyby byli tánże præsentes, gdźie Imienié ich / iáko zo=wą pod iednym Dzwonem. Ale ieśliby ie w cu=dzych Ziemiách chowano / tedy im dawność nie idźie / iedno we trzydźieśći lat / y w Rok / y w dźień / to ieſt w sześć Niedźiel: Jáko o tym Iure Municip: Artic: 26.

SIéroty bez Opiekunów swych nic czynić nie mogą. Opiekuná téż niepożytecznégo á szkodliwégo / przed práwem może Mátká / ál=bo Bábá dźiecinna obżáłowáć: á Opiekuny tá=kié / śiedmią Swiádków máią pokonáć. Aczkol=wiek w práwie nápiſano / że Niewiáſty nie mo=gą nic czynić / áni winić nikogo iedno o swą w=łaſną krzywde: A wszákóż oſobné Práwo vczy=

niono

niono dla śierot : że źli Opiekunowie mogą bydź przez Niewiáſtę obwinioni. Spec : Saxo : lib : j. Articulo 41. Et Iure Munic : Artic : 26.

OPiekun gdy dzieci ku látom przyidą / powinien Imienie ſpuśćić : á gdzieby niechćiał ſpuśćić/ tedy ma przywieźdź ten kto Imienie ſwé mieć chce / przed Sąd dwu przyrodzonych z rodzáiu Oycowſkiego / á dwu z rodzáiu Mátczynégo / ktorzy máią wyznáć látá iego : tedy mu Sąd ma przykázáć Imienie/á Opiekun ie powinien ſpuśćić. A látá dzieciom/ pácholę we czternaśćie lat / á dzieweczká we trzynaśćie. Iure Municipali Articulo 26.

OPiekun Opiekę tráći / gdy ſie niewiernie w Opiece záchowywa / álbo ieſli był w nieprzyiáźni z Oycem tych śierot / ktorémiby ſie opiekáć miał : álbo gdzieby dziećinné rzeczy źlé rozſzáfował / przedał á vtráćił : álbo ieſli dzieciam pożywienia nie dawa / álbo ieſli nie vdziáłał Inwentarzá rzeczy dziećinnych / álbo gdyby pieniedzy ktoréby z Opieki przychodziły / nie kładł śierotóm/ ábo Imienie ich niewiernie ſpráwował: Tedy tákiégo Opiekuná mogą winić / Mátká/Bábá/Ciotká tych dzieci / ktoraby iedno wiernie á ku dobrému dziećinnému czyniłá : ál-

bo żeby też ten Opiekun/ Długów Oycá ich ná nich/ bedąc sam ich Opiekunem dochodził/ nie czekáiąc ich lat. Speculo Saxonum libro 1. Articulo 41. & Iure Municipali articulo 26.

OPiekuná gdźieby nie było/ tedy pan wierzchni/ álbo Vrząd Rayce w Mieśćie máią postáwić Opiekuny/ które zową Láćinnicy Curatores. Speculo Saxo: lib: 1. artic: 41. & art: 47. Et Iure Municip: Articulo 26.

OPiekun nie może Imienia dźiećinnégo kupić/ áni sam przez sie/ áni tym obyczáiem iżby innému przedał/ á on potym od onégo dostał: czego nie ma czynić/ dla podeyźrzenia y oszukánia. Speculo Saxonum libro 1. Articulo 44.

OPiekunów mátká powinná od Vrzedu prośić dźiećiam swym/ gdźieby opiekunów nie było: gdźieby tego nie vczyniłá/ tedy gdyby dźieći zmárły/ spadku nie bedźie sie mogłá po nich domágáć/ wedle Práwá Césárskiégo/ do którégo sie vćiec máią/ gdy Máydeburskiégo nie stawa. Vt de hoc Speculo Saxonum libro j. Articulo 23.

NApisano dostáteczńie w Práwie/ áby śie-

roty

roty nie były ni w czym oszukáne: y dano obyczay / iáko sie Opiekunowie spráwowáć máią: Ale iż mało ich co to dzierżą / przyiáciele o to niedbáią / Vrząd tego nie doyżrzy: tedy po wszytkiey Koronie Polskiey wielkie sie szkody á krzywdy śierotam dzieią / ták iż dzieći ku látom przyszedszy rzadko k swemu przyydą / áby sie im to spełná wróciło / co im spráwiedliwie należy: á zwłasczá gotowe pieniądze / y inne rzeczy ruchome: O co sie trzebá báć gniewu Bożego / y karánia zá to / tym ná ktorych to należy.

O Dzieciách ktore lat nie máią.

Ziećie / poki do Lat rostropnych nieprzyidźie / o żadny wystep ná gárdle nie ma bydź karano: Iesliby też kogo zabił álbo ochromił / Tedy Opiekun / z iego Imienia powinien to nagrodzić

dźić y zápłáćić / tákže y ßkody / ktoreby dźiecie vczyniło / gdyby ná nie wedle Práwá dowiedźiono. A ieśliby kto dźiecie zábił / zápłáćić ie ma iáko głowá nieśie. Jeśliby też kto cudze dźiecie miotłą álbo zá włosy ſkarał / gdy iedno przyśieże iż to vczynił zá wyſtepem iego : nic zá to nie pokupi. A wßákoż dźiećie niegdy bywa karano / zá wielki wyſtep / ktore iuż ieſt bliſko lat roſtropnych : ále ieśliby był ieſcze bliżßy dźiećińſtwá niżli lat vſtáwionych / to ieſt czternaśćie lat : tedy nie ma bydź karan ná gárdle / ále Opiekun zań zápłáćić ma. Dźiećie á ßalony / gwałtu vczynić nie mogą : bo gwałtu nie może nikt vczynić / iedno ći co to czynią vmyślnie á dobrowolnie : á dźieći y ßaleni / ći rozmyſłu nie máią : A ták ná gárdle nie máią bydź karáni / tylko ßkody ktore vczynią / máią bydź płácone. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 65. & libro iij. Articulo 3. Et Iure Municipali Articulo 38.

Dźieći gdy Oyćiec vmrze / nie powinny žadnych długow płáćić zá Oycá vmárłego / ábo zá mátkę / ieśli im czego Rodźicy nie odumrą : á ieśli po nich žadnego ſpadku nie biorą : á ieśli wezmą / tedy powinni będą długi płáćić. Specu : Saxo : lib : iij. arti : 10. Et lib : 1. artic : 6.

DZiécie ieſliby kto wſadźił ná Koń / ták twárdouſty / któryby zádźierżeć ſie nie dał / á przeztoby ono Dźiécie zábił: Pan onégo Koniá powinien zápłáćić / iáko wedle Práwá ieſt / ieſli Koń ſwóy mieć chce. Speculo Saxonum libro ij. Articu: 40. Et Iure Municip: arti: 38.

O Teſtámenciech.

TEſtámentem áni meżczyzná / áni żeńſkie pogłowié / Imienia ſwego nikomu dáć / w chorobie leżąc nie może / bez przyzwolenia Dźiedźiców á Potomków. Acz w Duchownym Práwie ſtoi / Iż oſtáteczna wola / ma bydź kożdému wypełnioná: to ſie ma rozumieć / o tych którzy wolni ſą w ſwym Imieniu / gdy to czynią [illegible] zdrowiu / y będąc w dobréy báczności [illegible] kiégo Teſtámentu / gdźieby śiedmią [illegible]

doświádczono / álbo iżby przed Vrzedem táki Testáment był vczynion : Dziedzic dzierżeć powinien. Ale ruszáiące rzeczy / té może oddáć wedle woli swéy kożdy. A ták sie to iedno rozumie o tych rzeczách / które może Testámentem legowáć / to iest ruszáiące rzeczy. Iu: Mu: art: 65.

TEstámentem też Zóná / iáko y kto inny nie może nic oddáć / bez przyzwolenia Mężowégo / y ruchomych rzeczy. A Gierady téy nie może oddáć / chociaby też y Mąż przyzwolił. Speculo Saxonum libro i. Articulo 31. & Articulo 52. Et Iure Municipali Articulo 65.

TEstámentu śiedmią Swiádków dowodzą / gdzieby Vrzednie nie vczynion / á wiáry mu nie dano. Speculo Saxonum libro i. Articulo 8. Et Iure Municipali Articulo 65.

TEstámentem przeto niemoże nikt nic oddáć bez przyzwolenia Dziedziców : á z téy przyczyny to vczyniono / iż Oycowie nie baczni / álbo nie miłośierni / ostawowáli Dzieci swoie w vbostwie : oddawszy Testámentem od Potomstwá swégo / iż nic álbo mało Dzieciom zostáwiáli / co było przeciw dobrému obyczáiowi. A ták przeto to Prawo vczyniono / áby dzieciom

Máietnosć ich ostáłá: ktemu też kto co ma dáć / odkázáć / ma to czynić zá czásu / póki sam tego vżywáć może: Abowiem kto co oddawa po śmierći / iuż to nie iego / ále iego dziedziców. Zoná też czyiá nie ma bydź o to winioná / kiedyby tákich rzeczy co zgineło.
Spec: Sax: lib: i. Artic: 52.

O Zastáwnych / álbo o pożyczánych / á ku chowániu dánych rzeczách.

Jeslibi kto komu rzeczy stoiacé álbo leżacé záстáwił / álbo náiał: á potym on komu náieto / álbo iego Potomek / chciałby przeć / iżby w naymie dzierżał / álbo w obligá=

cyiey: Tedy ten kto náiał/ bliszy sámotrzéć przysiądz / nizli on komu zástáwiono / álbo náieto / przysięgąby sie miał odwiéźdź: oprócz tego / iżby ten Dzierżawcá mógł vkázáć / że tám tákié dziedzictwo ma/ álbo iżby mógł vkázáć obrone kupná swego: Tedy zedwiemá Swiádki gdy przysięże / to odzierży. ¶ Téż o rzeczy gdyby go winiono / któré sie iáwnie nie vkázuią / tedy przysięgą swą może odyśdź: ále gdzie o rzecz iáwną / która sie pokázáć może kogo winią / tedy kto żáłuie / bliszy nań dowiéźdź z Swiádki sámotrzeć: oprócz żeby kto vkazał rzeczy / á powiedział / że są iego własné rzeczy/ á nie tego co żáłuie: tedy bliższy dowiéźdź mimo Powodá/ że to są iego rzeczy włásné. Speculo Saxonum libro i. articulo 15.

POżyczy kto álbo záſtáwi Koniá / száty álbo którékolwiek rzeczy Ruchomé / ieśli ten komu záſtáwią / álbo pożyczą/ przeda / záſtáwi/ álbo przegra / álboby mu téż vkrádziono: tedy ten kto záſtáwił/ swych rzeczy pátrzyć á vpomináć sie ma / nie v kogo innégo / iedno temu v kogo záſtáwił. Jeśliby téż vmárł ten v kogo záſtáwiono / tedy od iego Potomká máią tego pátrzyć á dochodzić. Speculo Saxonum libro ij. Articulo.60.

Pożyczáną

POżyczaną rzecz / kożdy powinien wróćić nie ſkáżoną / nie pogorßoną / álbo ták zápłáćić wedle ważnośći. ¶ Ale kto da rzeczy ku chowániu / iáko Láćinnicy zową in depoſitum, ku wierney rece: ieſli zgoré / álbo vkrádną / álbo nieprzyiaćiel weźmie: tedy gdy przyśięgą dowiedźie ten co mu chowáć dano / że w tym zdrády álbo oßukánia nie vczynił / áni przyczyny temu dał: tedy płáćić nie powinien. A z tey przyczyny pożyczána rzecz ma bydź płácona / że tego vżywaß / álbo vżywáć możeß. A ták wróćić nie ſkáżone / álbo zápłáćić ma. Ale to co ſchowáć dádzą / poniewaz vżywáć tego niemoże / tedy też płáćić nie powinien / ieſli zginie: gdy iedno dowiedźie ten kto chował / że w tym oßukánia żadnégo nie vczynił. Speculo Saxonum lib: iij. Articulo 5.

ZAſtáwiłby kto v kogo bydle iákié / koniá / álbo mu náiął: gdy zdechnie / tedy ten kto ié chował / gdy przyśięże / że nie iego winą zdechło / áni temu dał przyczyny: Tedy go nie powinien płáćić: tylko to tráći / co ná nié dał / álbo zá co ié náiął. Speculo Saxonum libro iij. Articulo 5.

GDyby kto máiąc Imienié w záſtáwie budował: tedy gdy Imienié wykupuią / ten

co budował / może ono znieść chceli iáko ſwé. A ten ktoby wykupowáł/ nie może mu tego bronić. Ale ieſliby co zbudowáł / álbo opráwił / w tym domu który mu záſtáwiono/czegoby w onym domu trzebá / izby pobić álbo opráwić dał: bez czego dom bez ſzkody bydź nie mógł: Tedy ten co wykupuie / powinien opráwić to / co ná opráwę nálożono. Iure Municipali Articulo 140.

Rzeczy pożyczáney / niema nikt czemu innemu vżywáć / iedno tym obyczáiem / którym mu ie pożyczono. Ná przykład: Náietoby iednemu koniá ná mile / á onby ná nim iechał dáley: A ták w tey mierze powinien ſzkodę płáćić / ieſliby ſie która przez to ſtáłá. Vt de hoc Speculo Saxonum libro 1. Articulo 15. Et Speculo Saxonum libro iij. articulo 5.

Pożyczánych/ álbo ku chowániu dánych rzeczy / nie może nikt hámowáć w długu / áni w żadney rzeczy: Ale powinien to wydáć temu / kto to dał ſchowáć. Spec: Sax: lib: iij. arti: 5.

Kto ku chowániu rzecz którą od kogo bierze / ma iáwnie bráć: dla tego / á ſnadźbymu dano rzecz kradźioną chowáć / któraby potym v niego nálezioná / tenby ſie przał coby ſcho-

wáć dał

wać dal. Tedy v kogoby ią náleziono/o złodziey-ſtwo mógłby bydź obwinion. Speculo Saxonum lib : ij. Arti : 36. Abowiém kto rzecz krádzioną tá-iemnie chowa / iuż ieſt iákoby ſam vkradł. Speculo Saxonum libro iij. Articulo 5.

GDY kto pożyczy / álbo záſtáwi rzecz która ſwoie / á zginie álbo ią vkrádną : v żadnégo innégo ſie iéy nie może vpominać / iedno v tego komu wierzył. Aczkolwiek ſtoi w Artykule libro ij. Artic : 32. że ktoby ſwą rzecz nalazł v kogóżkolwiek / tedy iéy dochodzić może : to ſie ma rozumieć o rzeczách krádzionych / á nie o pożyczánych : bo pożyczánéy / álbo záſtáwionéy rzeczy : nie ma ſie ni v kogo własnié y vpominać iedno tám komu pożyczył álbo záſtáwił. Speculo Saxonum lib. ij. Articulo 60.

❊ ❊

O Naiemnikách / á o Naymiech.

Ten co Imienie álbo dóm v kogo naymuie/gdźieby nań żáłowano/żeby naymu nie zápłácił: A onby powiedźiał/ że zápłácił/ sámotrzeć tego ma podeprzeć że zápłácił. Albo pan gdźieby chćiał dowieźdź że mu nie zápłácono / bliższy dowieźdź. Może też Naiem wypowiedźieć przed czásem Naiemnikowi / ten co naymuie / gdy mu Czynszu Naiemnik nie zápłáci: álbo gdy ten co iego Imienie iest/ chce tám sam mieszkáć / álbo tám budowáć: álbo gdźieby Naiemnik w onym domu niepocześnie sie rządźił á spráwowáł. Spec : Saxo : lib : ij. arti : 59. Et Iure Municipali articulo 140.

Gdy kto naymie dóm / álbo grunt / rolą ꝛc. szkodá którąby sie kolwiek sstáłá / tedy nie tego co náiął / ále co mu naięto iest / gdźieby ie-

dno

dno dóm álbo Imienié w cále zostáło / ták iáko mu náięto: Ale w innych rzeczách / iáko w pożytkách / szkodá zostawa przy Naiemniku: Abowiém gdy pożytek ma / nie da wiecéy / iedno co zmówił. Tákże téż gdzie szkode ma / nie ma dáć mniéy / iedno iáko zmówił. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 59.

GDy ten vmrze co náiął / tedy potomkowie mogą naiemniká ruszyć. Speculo Saxonum Libro iij. Articulo 77.

IEsliby Pan chćiał ruszyć Naiemniká z Imienia które mu náiął / álbo żeby on téż chćiał odyśdź / á w tym naymie dáléy śiedźieć nie chćiał: ma to y Pan Naiemnikowi / y Naiemnik Pánu wczás opowiedźieć: ieśli vmrze Naiemnik / potomek iego powinien z onégo Imienia zápłáćić / iákoby on sam zápłáćił: álbo ieśli téż pan vmrze / tedy temu ná kogo Imienié przypádnie / ma bydź zápłácono. Speculo Sax: li: ij. arti: 59.

TEN co naymie / może Naiemniká gdy mu Czynszu nie zápłáci / pociądząć / nie pozywáiąc go do práwá. Iure Municipali Articulo 140.

O szkodách domowych.

Strzechy Dáchowey swego budowánia / nie może nikt ná cudzą ziemię puśćić / y powinien część swego Dworu grodźić: gdźieby tego nieuczynił / szkodę którąby sąśiádowi vczynił / powinien nágrodźic. ¶ Gdźieby też sąśiad ná sąśiádá skárżył / z którymby miał śćiánę spólną / á żeby sie śćiáná kaźiłá dla stárośći / żeby oprawy potrzebowáłá / tedy ma tę rzecz przed Vrzędem opowiedźieć / aby go w tym vpomniono / áby spółem z Sąśiádem budował. A iesli nie skárży ten co sie szkody boi / á zá tym budowánié pádnie ná iego dóm: Tedy Sąśiad który przyczynę szkody dał / opráwić to powinien: Ale ono drzewo co vpádnie do dworu Sąśiádowégo / Sąśiádowi przydźie. Zadny nie może drzewá áni budowánia stáwić / áni kłáść do cudzégo domu álbo dworu / bez przyzwolenia tego / ktoremuby to ku szkodźie było: Albo żeby z tym

brzemieniém Dóm álbo on Dwór kupion / żeby to mógł zá Práwem vczynić. Speculo Saxonum lib: 2. arti: 49. Et Iure Municipali arti: 126.

KOminy / Wychody / Chléwy świnié / od ściány / álbo od ogrodzenia Sąśiedzkiégo / bliżéy trzech ſtóp nie máią bydź ſtáwiáné : y kożdy Komin / piec ſwóy / ma ták opátrzyć / áby iſkry które lecą / domowi Sąśiedzkiému nie ßkodziły. Wychody też / które kto czyni podle domu Sąśiádá ſwégo : tedy áż do ziemie ma ié záwrzeć. Te vſtáwę vczyniono / áby ieden drugiému ßkody nie czynił / áby kożdy piec ſwóy / álbo Komin opátrzył / áby z iego niedbáłośći / ßkodá nie byłá. A ieſliby iákiégo opátrzenia vczynić niechćiał / powinien iſtotę vczynić / ieſliby ßkodę vczynił / áby zá to doſyć vdźiáłał. Abowiém choćiaby Sąśiad o to nie żáłował przed tym : A wßákóż gdźieby ſie ßkodá ſtáłá / powinien opráwić / dla tego / że to Práwem opátrzono / y vſtáwiono ieſt. Speculo Saxonum libro ij. articu : 51. Et Iure Municipali articulo 124.

DOm gdyby kto chćiał budowáć / álbo murowáć : ieſli Sąśiad chce z nim ſpólną ściánę budowáć / á nakład z nim ſpółem czynić : tedy nie powinien ieden drugiému plácu ſwégo

nic vſtąpić/ iedno ſpolu ściáne budowáć / álbo murowáć. Ale ieſli Sąśiad nie chce budowáć / á nakłádu vczynić : tedy temu kto buduie/ powinien mu vſtąpić dla wywiedźienia ściány plácu domu ſwégo dwá łokćiá ná fundámencie / á ná górze łokieć : á to dla tego nakłádu / który czyni ten co buduie / że też tę ściáne będźie miał ſpolną z nim / iáko y ten co buduie. A to ſie ták záchowywa z zwyczáiu : á dobry zwyczay / tedy ieſt zá Práwo / ácz piſánégo Práwá w którey rzeczy nie będźie.

DOM álbo budowánie ná czyim grunćie ieſt / tedy zá gruntem idźie : to ieſt / ná czyim grunćie ieſt/tedy tego ma bydź y budowánie : To ſie rozumie / gdyby kto co ná cudzym grunćie zbudował : tedy gdy wykupią z ręku iego ono Imienie / iuż ono budowánie przy Imieniu zoſtawa. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 21 Et libro eodem , Articulo 53.

Dkno kto vczyni do cudzégo domu / gdźieby ná tym Domie / álbo brzemie álbo obwiązek / álbo powinowáctwo nie było żadné/ przeco by to vczynić mógł : ma to záśię ſwym koßtem záprawić / áby Sąśiadowi tym nie vbliżył. Speculo Saxnum libro ij. Articulo 49.

DOm Sąśiádá swégo ktoby skáźił / złamał czáśu ogniá / boiąc sie áby dla niego niezgorzał: Jeśli tám ogień dóydźie / ten co skáźił nie powinien zá to nic dáć: Gdźieby ogień nie doßedł / powinien to záśię opráwić. Gdźieby to swą wolą vczynił nie z roſkazánia Vrzędowégo / tedy to sam powinien nágrodźić. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 49.

SZkody swym dobytkiem nikt nie ma drugiému czynić. Páſtérzá nikt nie ma chowáć osobnégo / gdźie wßytká Wieś Páſtérzá chowa: dla tego áby Páſtérzowi płacéy ktorą ma zá prácą nie vmnieyßało sie. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 54. Abowiém gdźieby wolno kożdému páſtérzá chowáć / á páſtérzá poſpolitégo / gdźie zwykła rzecz / że chowano przed tym: tedy byłáby krzywdá tym vbogim / gdyby poſpolitégo páſtérzá nie było: á vbożßy przez chudobę / páſtérzá osobnégoby sobie chowáć nie mogli.

WE Wśi álbo w Mieśćie / co kolwiek sie ſtá nie ku pożytku ich / áczby sie ná to wßyſcy nie zwolili: tedy ná co więtßa część przyzwolili / ná to też ma przyzwolić mnieyßa część ludźi. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 55.

O Zwierzetach szkodza-
cych.

Wjes/ kiernoz/ byk/ zwierze kozdé / Człowieká álbo téż bydle czyie gdy ráni / álbo ochromi/ álbo zábiie: Pan czyie zwierze szkode vczyniło / wedle tego iáko ktorey rzeczy szácunk zapłáte vstáwiono / dosyć vczynić á zápłácić powinien : A to iesli ono dobytcze álbo zwierze / iáko iest pies / gdyby sie o tym dowiedział co sie sstáło / weżmie w swoie moc : ále iesli go do śiebie nie weżmie / y owszem wypedzi / nie chowa go / nie páśie/ nie nápawa : nie winien zá to płáćić. Ale ten komu vszkodzono / álbo komu sie szkodá sstáłá / ma wziąć to bydle iesli chce. Iure Municipali Articulo 123. Et Speculo Saxonum libro ij. Arti : 62. Et Articulo 40.

NB.

Szkode álbo obráze / iesli kto weżmie od Zwierzięćiá / ktoré z przyrodzenia szkodliwe iest/ iáko Niedzwiedz / Wilk : iesli ié kto chowa ná mieyscu tym pospolitym / kedy ludźie

chodzą/

chodzą/á obráźi kogo: powinien ten kto ié chowa płáćić. A ieśli ié chowa ná mieyscu osobnym/ izby kto nie máiąc tám co czynić szedł tám/ á wziął obráźe: Pan onégo źwéirzećiá/nie powinien tym obyczáiem płáćić. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 49. Et Iure Municipali Articulo 38.

O Sedziách/ y o spráwiedliwośći czynieniu.

SEdziá kożdy nie ma inák sądźić/ iedno wedle Práwá pisánégo: y nie może áni ma innégo Ortélu dźiáłáć iedno wedle Práwá: á póki Práwá Máydeburskiégo stawá/ ma bydź im sądzono: á gdźieby go iuż nie stáło/ z Práwá Céſárskiégo máią bráć Artykuły/ iáko ku któréyby rzeczy należáło/ á wedle

tego sądźić. Videlicet in deffectu Iuris in Saxo: recurritur ad Leges. Vt de hoc Speculo Saxo: lib: j. in Prologo. Et Spe: Saxon: lib: iij. Articulo 30. Et Spec: Saxo: lib: ij. art: 36. & lib: i. art: 18. & lib: iij. Articulo 44. Et Iure Municip. Articulo 44.

SKárżyć álbo Práwem czynić / troiácy Ludzie z potrzeby czynić powinni: Naprzód Opiekunowie o krzywde śierót którémi sie opiekáią: Abowiém gdzieby o ich krzywdy nieczynili / tedyby powinni sámi im zá to dosyć vczynić. Potomkowie też włáśni / gdyby Rodźicá ich którégo zábito / powinni o to czynić: boby spráwiedliwie tym Dziedzictwo ſtrácić mieli / gdyby tego zániedbawáli. Mąż też o cudzołoztwo Zóny swéy / á to przeto / że mu to sromote niesie: á o sromote swą kożdy powinien mówić. Speculo Saxon: libro i. Articulo 62.

SEdzia żadny swéy rzeczy sądźić niemoże. Iure Municipali Articulo 27.

SEdzia niegdy może sądźić ty / którzy nie są pod iego Iurisdycyą / iáko są Kupcy / którzy y tu y owdźie Kupiectwá spráwuią. Aczkolwiek pod onym práwem nie są / gdy ie pozową / odpowiedźieć tám powinni. Spe: Sa: li: i. art: 70.

Gdźie

GDzie ſie która rzecz práwem pocznie / tám też ma koniec mieć. Speculo Saxonm libro iij. Articulo 13.

SZácunek ſwóy kożda rzecz ma / y ták kożda rzecz ma bydź płacona / iáko ieſt vſtáwiona : ácz kto drożey ßácuie ná żałobie ſwéy / ále Sedzia ma y powinien to moderowáć / iuxta Vergeldum. Speculo Saxonum libro i. art: 68.

SPráwiedliwośći nie powinni áni máią w Mieśćiech ináczey czynić Ráyce / álbo Vrzednicy Mieyſcy / iedno tym Práwem / w którym śiedzą / to ieſt Niemieckim : oprócz o rány y o głowe / o to Polſkim Práwem ma bydź ſądzono : á zwłaſzczá kiedy komu innemu ſpráwiedliwość czynią w tákich rzeczách. Ale ſámi miedzy ſobą / którzy śiedzą w iednym Práwie / o Rány / Tedy w tymże Práwie / y ſądźić / y odpowiedáć ſobie máią : ále obcym Polſkim Práwem / ták iáko ſie nápiſáło / ſpráwiedliwość czynić máią. A o złodzieyſtwo / tedy tymże obyczáiem Práwá / w którym śiedzą / ſámi ſobie máią odpowiedáć / y ſądźić ſie. Ale komu innemu / tedy wedle obyczáiu ziemie / ták iáko tu ieſt vſtáwá w Podolu / ma o złodzieyſtwo odpowiedáć y ſpráwowáć ſie

obwiniony / wedle obyczáiu támtéy ziemie / który sie tu z żadnym Práwem niezgadza. A ten Artykuł wedle zwyczáiu á Práwá pospolitego Polskiégo ma bydź chowan.

GOśćinné Práwo ma bydź pretsze / niżli tym co tám mieszkáią / álbo przylegli są: y ma im bydź spráwiedliwość vczyniona / nadáléy do trzećiégo dniá. A zá gośćiá ma bydź rozumian / który iednégo dniá nie może doiecháć do onégo mieyscá / gdzie spráwiedliwośći szuka. Iure Municipali Articulo 46.

GDY kto ná kogo żáluie / tám gdy mu sie spráwi on / álbo dosyć vczyni ná kogo żáluie / powinien mu też záśie odpowiádáć támże. A wszákóż powinien mu sie pierwéy vspráwiedliwić o co go winnią / tóż dopiéro nań ma żálowáć o swé krzywdy: á póki mu sie nie vspráwiedliwi / tedy ten nie powinien odpowiádáć / có pierwéy żálował. A iesliby téż wiele ich iednégo winiło / tedy nie powinien im odpowiádáć / áż sie z pierwszym Sądownie odpráwi: á wszákóż ma istote vczynić / że sie vspráwiedliwi kożdému. Speculo Saxonum libro iij. Articulo 13. Et Articulo 12.

SEdźić áni ſkázowáć zárázem ná przedce nie ma Sedźia / w rzeczách innych : oprócz o rzecz gwałtowną ſądźić powinien/ktora odwłoki nie ćierpi / álbo nieśie ná ſobie Gorące Práwo. Speculo Saxonum libro 1. Articulo 70.

SEdźia żadny / nie ma ſądźić wedle wiádomośći ſwéy : ále iáko vſłyży / wedle żáłoby y odpowiedźi / ták wedle tego ſkázowáć / y ſpráwowáć ſie ma. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 1.

NAkłády z zwyczáiu nie bywáią inné ſkázowáné / iedno ktorych kto Akty dowiedźie / tám gdźie ſie práwuie. A wſzákoż ná to by miáło bydź baczenié / kto muśi dáleko ieżdźić / á drugdy áż do Litwy zá Królem : tákié nakłády / nie mogą bydź Akty dowiedźioné : Ale muśi bydź ná nié dowód inny / to ieſt przyśiegá. Abowiém kto wygra w práwie ktorey rzeczy / tedy ten práwem zwyćiężony ma nakłády płáćić / ten kto zyſcze tego / o co ſie práwowáli. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 8.

BY by kogo obwiniono przed Sądem oblicznie / á onby od Sądu vćiekł / álbo

odszedł: Tedy té rzeczy / o co sie przed Sądem rzecz działá / máią bydź powodowi przysądzoné. A gdzieby też ná niewinnégo żałowano / Tedy z niewinnégo może bydź winny / z piąći przyczyn. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 45.

SĘdźia niema nikomu vkrácáć czásu przedłużenia / iáko w którey rzeczy należy wedle prawá / iáko o dług álbo o inné rzeczy pozwánému. Ale powodowi nie dawáią dyláciiéy / odwloki: Abowiém Powód ma dosyć czásu rozmyśláć sie ná to / o co żáłuie: Tákże też ma bydź vczyniono czásu pozwánému / áby sie rozmyślił / á odpowiedźiał. Speculo Saxo: lib: ij. Articulo 2. A wszákóż w niektórych rzeczách y pozwánému nie dawáią dyláciiéy / iáko gdy idźie o rzecz máłą / która łácno może bydź rospráwioná: á miedzy vbogimi osobámi dla vtráty á nakłádu ich / miedzy témi záráżem spráwiedliwość ma bydź: Gdyż łácna odpowiedź w Práwie / Iż kogo pozową / ma przeć álbo znáć. Gdźie też idźie o gwałtowné rzeczy / o co záráżem spráwiedliwość czynić powinna rzecz. Jesli też kogo vbiią / álbo o zfałszowánie Listów / przećiw tym co fałszuią / álbo przećiw tym co ie piszą / álbo co ie noszą / álbo przećiw Swiádkóm fałszywym: záráżem po żáłobie ma przeć álbo znáć. Wszákże w tych rze-

czách=

czách ma obrone pozwány wedle Práwá/ y dyláćyé. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 3.

DRóge wolną / iedná Wieś drugiéy ma dáć ode wśi do wśi: á ktoby ſobie nową dróge czynił / gdźie iéy przed tym nie było / tedy może bydź o to Práwem poćiągnion. Speculo Sax: lib: ij. articulo 27. & arti: 47. A dróga ma mieć ośm ſtóp w ſzérzą. Speculo Saxonum lib: 2. articulo 59. Et Iure Municipali articulo 131.

CI co ná Sądźie śiedzą / nie máią tákich rzeczy przypuſczáć á przyimowáć / iż gdyby kto rzecz ſwą którą w Práwie wiedźie / ſpuśćił / álbo przedał możnieyſzému álbo przełożeńſzému/dla vćiśnienia vbożſzégo/áby to vbożſzému co ſzkodźić miáło: y owſzem táki który ſpuſcza / álbo przedáie / ſwą rzecz tráćić ma. Speculo Saxonum libro 1. Articulo 48.

IEſliby komu łáiano / á on téż záśie łáiał / á odmawiał: nie powinien tákich ſłów opráwowáć / gdyż odmawia / á nie ſam początkiem/ áby przymawiał: bo nie powinien nikt nikomu czynić poczćiwośći kto mu łáie. Speculo Saxonũ libro ij. Articulo 16. & libro iij. Articulo 45.

ACzby kto był niewinien / winnym ostáć sie może z tych przyczyn: że złodzieyską rzecz v niego záſtano / wróćić mu ią każą/ á on nie wróći. Speculo Saxon: libro ij. Articulo 36. Kto niedopuśći ßukáć v śiebie gdy z sądu poślą. Speculo Saxon: libro ij. artic: 22. & artic: 13. Albo ktoby kogo złáiał / zeſromoćił: á ſkazano mu / áby mu to opráwił/á onby niechćiał/ winien oſtawa. Speculo Saxon: libro j. Artic: 68. Gdy też odpowiedáć niechce / gdy nan żáłuią o co przed Sądem/ iuż winien oſtawa. Speculo Saxon: libr: ij. Arti: 45. & Specu: Saxon: lib: iij. Articulo 39.

KAránié ná gárdle álbo ná zdrowiu / tedy tym perſonam ma bydź odwłoczono: Niewieśćie brzemiennéy/ áż porodzi. Dziećiećiu które ieſcze ku látóm nie przyßło / á Opiekálnikáby niemiał: Tedy odkłádáią do drugiégo Sądu / áby Opiekuná miał. Szalonému / áby poznano ieſli z ßalenſtwá to vczynił / álbo z innéy przyczyny. Speculo Saxonum libro iij. Articulo 3. & libro ij. Articulo 55.

Z Mniémánia / trzech rzeczy nie ma nikt czynić. Naprzód / że mniéma á pewnie niewié / przyśiądz nie ma. Wtóré / nie ma nikt sądźić z

mniémá=

mniémánia: Abowiém mógłby w tym omyłkę á krzywdę vczynić. Trzecié / o mniémánéy rzeczy nie ma bydź ták dźierżano / iáko iuż o pewnéy wiádoméy prawdźie. Speculo Saxonum libro iij. Articulo 8.

SEdźiowie / Przyśieżnicy / trzéźwio máią ſądźić / y ſkazánia náydowáć. Speculo Saxonum lib: iij. Articulo 69. & libro j. Articulo 59.

SEdźia żadny áni ſrodzéy áni też lżéy / o wyſtępy nie ma ſądźić / iedno iáko w práwie nápiſano. Speculo Saxonum libro iij. articulo 86.

DO Duchownégo Sądu / gdźieby Swietcki Swietckiégo poćiągnął / o rzeczy któréby Sądowi Duchownému nie należáły / á o ſzkodę by tym przypráwił drugiégo: Tedy gdyby go o to práwem poćiągniono: winámi ma bydź karan / y ſzkodę ma opráwić temu / kogo poćiąga do Duchownégo ſądu. Speculo Saxonum libro iij. Articulo 87. & Iure Municipali Articulo 28.

SEdźia gdy śiedźi ná ſądźie Gáionym / tedy coby ſie przed nim dźiało / może świádczyć / y z Przyśiężniki: á inédy / tedy nie waży świádectwo iego: kiedyby mu wiáry nie dano /

muśiałby przyśiądz. Speculo Saxonum libro iij. Articulo 88.

A Czkolwiek iest wiele rzeczy róznych/ wszákże iednák k sobie podobnych. A ták iedno Práwo z drugiégo pochodzi. A przeto wskazániu rzeczy/ iednégo Práwá vżywáć możemy. Abowiém gdźie są rzeczy k sobie podobné/ tedy téż Práwo iest podobné ktemu. Bo gdźie iedná rzecz ku którey podobna/ w tákich téż rzeczách iedno Práwo ma bydź. Speculo Saxonum Libro 1. Articulo 9. Et libro ij. Articulo 12.

SEdzia/to iest Burmistrz/ Wóyt/może bydź przeświádczon we dwu rzeczách: Iżeby spráwiedliwośći nie chćiał vczynić/ gdyby iéy v niego żądano: A ten co o to żáluie/ miánuie świádki ktorzy przy tym byli. Tedy Powód przećiw tákiému Sędziemu/ sámotrzeć ma dowód czynić. Albo gdźieby sie sędzia chćiał odwieśdź/ tedy sámotrzeć z równémi świádki/ ktorzy przećiwko iemu świádczyli/ ma sie odwieśdź: á to w tych rzeczách/ ktoré o potoczné krzywdy/ álbo spráwy miedzy ludźmi są. Ale gdźieby było około téy spráwy/ o którąby ná gárdle álbo ná zdrowiu kárác miano/gdźie spráwiedliwośći nie czyni: Powód sámośiódm ma tego dowieśdź. Vt de

hoc Iure

hoc Iure Municipali articulo 17. Złákomstwá / z boiázni / zá dáry / z nienawiśći / nie ma sie bać bogátszégo / áby iemu dla stráchu / álbo komu k wóli / miał swóy Sąd niespráwiedliwy czynić / álbo sądzić z nienawiśći / iżby sie ná kogo gniewał / álbo z łáski / iżby komu życzył / nie ma sądzić / iedno Bogá przed oczymá mieć. Iure Municipali Articulo 18.

DEkréty Sądowé / z tych przyczyn mogą bydź skázoné: iesli ie Sedzia czyni ten ktoremu to nie należáło / to iest / nie w swéy Iurisdyciiéy: iesli sie niezgadza z Pozwem / to iest / o inné pozwano / á o inné skazał: iesli téż táka sentencya nie ma w sobie álbo zdánia w strácie iedne strone / álbo wolnośći vczynienia: iesli przez strón / iżby strony nie były / álbo pozwánié przed tym nie było: iesli téż w Swieto Sentencya sie sstánie / álbo nie ná tym mieyscu / gdzie zwykły bywáć. O czym w Césárskim práwie. A zwłasczá gdy Sedzia nie w swéy Iurisdyciiéy Dekrét vczyni. Vt de hoc Speculo Saxonum Libro j. Articulo 59.

W Innym práwie nie powinien nikt odpowiedáć / iedno z tych przyczyn: Napiérwéy ácz w innym práwie śiedzi / ále tám imienié ma gdźie go pociągniono. A ták dla onéy máiętno-

ści która tám ma / powinien odpowiedáć. Speculo Saxon: libro iij. articu: 25. & Iure Municip: arti: 28. & arti: 66. ¶ Wtóre gdyby kto tám iáki występ vczynił / tám w onym prawie gdzie go póciągniono / tedy tám powinien odpowiedáć. ¶ Trzecie / gdzie kto kupczy álbo sie zádłuży / tám też powinien odpowiedáć. ¶ Czwarté / gdzie kto żáluie w prawie / tám też záśie vspráwiedliwić sie ma: Jáko o tym Speculo Saxonum libro j. articulo 61. & libro iij. arti: 79. & libro eodem arti: 26. & libr: i. arti: 70. Et Iure Munici: artic: 28. ¶ A iż Sędzia z Vrzędu swego może wszelákie spráwy sądzić: Jáko o tym Speculo Saxonum libro i. arti: 59. Wszákże ma opátrzyć á ná baczeniu mieć / áby tych rzeczy / któreby iego práwu á sądowi nie należáły nie sądził. Jesliby też kto do iego sądu póciągnion był o rzecz któraby iego sądowi nie należáłá / iesliby sie nie wyymował do swego práwá / ále tám odpowiedał: iuż to nie sędziego winá będzie / ále tego co sie nie wyymował. Abowiém iuż skazánie będzie powinien ćierpieć: któreby nic nie ważyło / by sie był w Sąd niewdawał / á do swego sie Práwá odzywał. Iure Municipali articulo 28. Ale iednák to sie wszytko zamyka w Artykule Speculo Saxonum libro iij. Articulo 25.

Odpowie=

ODpowiedźieć ná żálobe ieden drugiē[v] powinien sądownie: oprocz tym ktorzy są ná słáwie y poczćiwośći zmázáni / iáko są złodźieie / zbóyce: iáko o tym Speculo Saxon: libro i. articulo 37. Albo ktorzy są wywołáni / álbo wypowiedzeni. Speculo Saxonum libro i. articulo 38. Albo gdźieby sie odkupili / gdźieby ie kárác z Práwá sromotnie skazano. Speculo Saxonum libro i. Artic: 40. Albo też żywot álbo członek odkupili / w czymby iuż byli skazáni. Speculo Saxo. libro i. Articulo 65. Gdyż też tácy gdźieby ie potym o co winiono / w żadnéy rzeczy bronić sie á odchodźić przyśięgą nie mogą. Speculo Saxonum libro i. articulo 39. & libro iij. articulo 16. Et Iure Municipali Articulo 4. & Articulo 22.

DŁugu ieden ná drugim nie ma dochodźić w innym Práwie / ieśli obádwá są á śiedzą w iednéy Iurisdyciiéy / to iest w iednym Práwie: á zwłaszczá gdyby dłużnik był ośiádły. A ieśliby kto poćiągnął do innéy Iurisdyciiéy / niżli tám gdźie śiedzą ći obádwá: á ten obwiniony ćiągnąłby sie do swego práwá / ieśli go nieodeszłą / á ten poćiągnie ku práwu tego co mu w innéy Iurisdyciiéy trudność á szkode zádał / że go tám poćiągnął / gdźie go ćiągnąć nie miał / y

dowiedzie tego Listem od onégo sądu / do któ ego go było pociągniono: tedy ten który go pociągnął do innégo práwá / powinien szkodę á nakłády opráwić. Iure Municipali Articulo 68.

W Práwie kogo winią / powinien w odpowiedzi swéy ábo przéć ábo znáć: oprócz iżby kto powiedział áczby sie nie przał / ále że iuż dawność temu wyszłá / o co go pozywa: álbo iżby sie wyymował do swéy Iurisdyciiéy / á do swego Sędziégo. Speculo Saxo: lib: ij. Artic: 3.

O Appellácyách.

Appellácya / tá idzie do sześci Niedziél kiedy pan iest w Ziemi: ále gdźieby pána w Ziemi nie było / do którégo sie áppellácya ciągnie: tedy do ośmnaśćie niedziél Appellácyą skłádáią. A wszákże tá sześć niedziél nie miáłáby sie rozumieć / iedno gdy pan do Ziemie przyiedźie. Speculo

Saxonum

Saxonum libro ij. Articulo 12.

SEntencya / to ieſt ſkazánie / gdyby czyniono: Tedy ten komuby ſie krzywdá widźiáłá / nátychmiaſt ma przećiw temu mówić / á do ſwégo páná wierzchniégo áppellowáć : Abowiém kto milczy / á nie mówi o to / ten iuż przyzwala ná dekret. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 6. Et Iure Municipali Articulo 14. & Articulo 20.

APpelluie gdy kto / á nie przynieśie ná dálſzym dniu gdy iuż Rok przypada ſkazánia álbo rzeczy pomocnéy / álbo nie dowiedźieli Legale impedimentum : tedy ſwą rzecz tráci / ten co áppellował. Speculo Saxonum libro ij. Articulo 6. Et Iure Municipali Articulo 14. & Articulo 21.

APpellácyą gdy kto vczyni / tedy w téy rzeczy áni ſtroná / áni Sąd / nie ma dáléy poſtępić / áż Appellácya przez Sędźiégo do którégo áppellowano / bedźie odpráwioná. Iure Municipali Articulo 14. & Articulo 17. Et Speculo Saxonum Libro ij. Articulo 12. & Articulo 13.

APpellowáć od Iednaczów nikt nie może. Speculo Saxonum libro i. Articulo 55. & Libro ij. Articulo 11. Iure Municipali Articulo 11.

O Przekazkách / prze ktore ſye ieden może wyiać / gdyby ku Práwu nie ſtánał: iáko Łácinnicy zową

LEGALE IMPEDIMENTVM.

LEgale Impedimentum / to ſye Polſkim iezykiem rozumie / Przyczyná ſłuszna á ſpráwiedliwa / prze ktorą / gdyby kogo záſtáłá á záſzłá iżby niemógł doſyć vczynić ſądowému ſkazániu : tedy ſie tym wymówić może / żeby v ſądu bydź nie mógł : Naprzód gdyby więźniem był. Niemoc ćieżką tákową / prze którąby przyśdź nie mógł do ſądu. Gdyby też był ná pielgrzymowániu / żeby mu tego przed tym / pókiby nie

vſzedł

vƒzedl nie powiedziano / álbo go zápozwano: tedyby ƒie tym wymówić nie mógł / gdzieby mu opowiedziano. Wypráwá Woienna / álbo też wielkié wylanié wód / żeby przebydź niemógł: álbo ktoby był w innych ziemiách ná Kupiectwie. A ták tym ƒie ieden wymówić może / że o ƒzkode nie przydzie / gdy iedno tego wedle práwá dowiedzie przyśiega: co ma vczynić / álbo Poƒeł / który té rzeczy opowiáda / álbo on ƒam gdy ƒie wróći / od kogo te rzecz opowiedáią. A ná woléy bedzie powodowéy / to ieƒt / tego który żáluie / kogo bedzie chćiał przypuśćić ku przyśiedze / ieƒli Poƒłá który opowiedał przyczyne którą z tych / czyli ƒámégo onégo czyiá rzecz ieƒt / gdy bedzie. A gdzieby tego przyśięgą nie dowiódł / vpádnie w ƒwéy rzeczy. Tákże też Rekoymia że powinien odpowiedźieć / zá kogo reczył. Ma też odpowiedźieć / gdzieby która przekazká z tych byłá / gdyż wƒzytke obrone Rekoymia ma mieć / któraby przyƒłuƒzáłá temu zá kogo reczył / á którąby ƒłuƒznie z práwá bydź miáłá. Speculo Saxonum Libro ij. Articulo 7. Et Iure Municipali Articulo 47.

O Iármárkach.

A Iármárkach wiele śie tego przygadza / że Poddáné z innego Práwá sadzą o kożdą rzecz / o którąkolwiek kto żáluie / ku krzywdźie nietylko onym które sądzą á niegdy vćiskáią / ále też y ku krzywdźie tym / pod których zwierzchnośćią są: y przezwáli to Iármárcznym práwem / ći co krzywdę czynią. Gdyż którymkolwiek Miástam Iármárki dawáią / nie opisuią tegó áby co czynić mieli z krzywdą czyią : Aczkolwiek w Máydeburskim práwie nápisano / w których rzeczách w innym práwie / niżli w tym w którym śiedźi / odpowiedáćby kożdy powinien. A wszákóż / iż zwyczay też zá práwo iest : tedy ten obyczay był záwsze / y ma bydź chowan tu v nas w Polszcze / że nie máią bydź inné rzeczy sądzoné / iedno gdyby kto obiecał álbo śie viśćił / tám ná tym mieyscu gdźie Iármárk / iżby álbo dług płáćić / álbo kupią postáwić miał / á nie vczynił temu dosyć. Tákże też Rękoymia / gdyby ręczył zá kogo / tedy tákże też może bydź z nim czyniono / iáko y z Istcem / álbo o iákiéżkolwiek długi álbo występy / gdyby

nie

nie ośiádły był / á támby go przyścigniono / tám śie viścić álbo vspráwiedliwić ma. Też w przedawániu / w kupowániu / któréby tám ná Jármárku czynili / gdyby iáka rożnicá przyszłá / tám śie o to máią rospráwić. Gdyby też v kogo krádzioną rzecz záſtano / álbo iżby tám iáką fałszywą kupią przedał / álbo gwałt vczynił / álbo kogo zábił / ránił támże : Tedy z ſtrony wyſtepu może tám bydż ſądzon. Ale o inné wszyſtki rzeczy nie mogą ſądźić chociá ná Jármárku / wedle ſtárádawnégo zwyczáiu / który ieſt zá práwo. Bo iużby w onym práwie w którym śiedzą ſpráwiedliwośći szukáć nie potrzebá / gdyby ſie mieli ſądźić ná Jármárkách o wszytko : coby był y zły przykład / y wielki vćiſk ludzióm. A też in Iure Municip: arti: 28. in Gloſſa tám wyrážono w których rzeczách kto powinien w innym práwie odpowiedáć. Bo y krzywdáby byłá pánom tym czyiby poddáni byli : Y nie trzebáby iuż tym obyczáiem ſpráwiedliwośći szukáć / tám gdźie mieszkánié máią : gdyż to Regula Iuris, quòd Actor ſequitur forum rei. Iużby ſie tym gwałćiłá Iuriſdycya tych którzy Imienia máią cum omni Iure & dominio : bo ktoby mógł o kożdą rzecz gdźieżbykolwiek záſtał tego / od kogoby ſie krzywde mienił mieć / ſpráwiedliwośći ná nim dochodźić /

iużby

iużby nie trzebá ſpráwiedliwośći ßukáć w onéy Iurisdyciiéy gdźie poddány śiedźi. A ták & ex Iure & conſuetudine, kożdy tám powinien / in illa Iuriſditione ſpráwiedliwośći ßukáć / gdźie kto ośiadł / præterquã in iſtis caſibus, iáko ſie nápiſáło.

O Wielkierzu.

WEbiſcitum / Wielkiérz: który ſobie Miáſtá czynią / ná té ſie ściąga / którzy nań przyzwaláią / álbo którzy ji ſobie ſtáwią zá práwo. A gdy ſie vkaże / że ták przed tym ſądzono / álbo ji wiérzchni Pan potwiérdźi: Tedy ji powinni dźierżeć ći co nan przyzwaláią / á co pod tym práwem śiedzą. Bo by to miáło ſie ściągáć ná inné / iużby to był nie Wielkiérz / ále práwo: á oſoby które nie repræſentuią publicam perſonam, tedy práwá ſtáwić nie mogą. Specu: Sax. libro ij. Articulo 47. Et Iure Municip: Articulo 1. & articulo 22. & articulo 14. & articulo 44.

O Przywileiách/ Chyrographiech/ y o Ręce włásney.

GDyby kto List ná sie dał/ á dowodzonoby nań iego listem/ á onby sie pieczeći swéy przał: tedy gdy sámotrzeć przyśieże/ że to nie iego pieczeć iest áni była/ tedy wolen będźie.

Speculo Saxonum libro 1. Articulo 15.

PRZYwileie tym bywáią trácone: Naprzód/ ieśliby skrobány był/ álbo znácznie co przypisano: álbo iżeby vkázował do innégo piérwszégo Przywileiá/ á tegoby piérwszégo nie było: ieśliby téż przećiw pospolitemu pożytku co było ná nim: álbo gdźieby dano do czáśu/ á czás ten iuż minął. Gdźieby téż dano ná przećiwko

prawu czyiému / ktoryby pierwéy prawo miał. Jesliby go też kto nie vżywał / álbo ináczéy go vżywał niżli iego przywiléy obmawia. Speculo Saxonum libro i. Articulo 49. A ták Listy gdy ie do sądu przyniosą / pilnie máią bydź oględowáné. Vt de hoc Speculo Saxonum libro ij. Articulo 42.

O Sługách.

Sługá ktoryby rzeczy páná swego przedał/przegrał/albo zástáwił: pan tego práwem v kogo rzeczy sądochodźić y doydź może. Wszákże té dwie rzeczy ktoreby sługá álbo syn / ktory zá sługe ma bydź rozumian / w tákiéy mierze co vczynili / tedy Pan powinien dźierżeć. Pierwsza rzecz/Kiedyby Kupiectwo spráwowáć porucżono / á zwlasczá gdźieby im Pan pieczeći zwierzył / áby iego imieniem spráwowáli : co Sługá w tym vczyni/ powinien pan dźierżeć. Druga /

gdźieby té domy/iáko kárczmy zkąd pożytki idą/ spráwowáć im poléćił: ieſliby co ſługá w tákich rzeczách vczynił/ przedawáiąc/ álbo kupuiąc/ álbo pożyczáiąc/ ták izby oná rzecz należáłá á ćiągnełá ſie ktemu/ co mu poruczono: tedy tó pan powinien dźierżeć. Albo gdźieby też ſyn álbo ſługá vczynił/ coby ku pożytku Oycá álbo páná było: izby pieniedzy ná to pożyczył/ áby dług był zápłácon/ albo ſługam/ izby ich myto zápłácono/álbo ie też ſtráwą opátrowano: álbo gdźie by iuż dóm vpáśdź miał/ izby go z onych pożyczánych pieniedzy opráwiono: tedy pan powinien to dźierżeć. Speculo Saxonum lib: iij. Articulo 6.

SŁugá gdy bez przyczyny od páná ſwego odéydźie/álbo vćiecze: powinien tyle pánu zapłáćić/ zá co go pan zmówił. A ieſli co przed tym wźiął ná myto/ tedy powinien we dwóy naſób to zápłáćić. Speculo Saxonum libro ij Articulo 31. Et Iure Municipali Articulo 80.

SŁugá wolny/ gdźieby o zapłáte páná ſwego pociągał/ ma tego przysięgą dowiéśdź. Ale ieſliby pan ćiągnął ſie do tego/ á dowiéśdź chćiał/ że mu zápłáćił: Tedy bliſzy bedźie dowiéśdź niżli ſługá. Speculo Saxonum libro j. Articulo 22. Et Iure Municipali Articulo 78.

SŁugá viednány / od swégo páná nie może odyśdź przed czásem póki nie dosłużý / oprócz dwoiéy przyczyny: Albo żeby sie ożenił / gdyż Małżeństwá świętégo nie ma nikt przekázáć. Druga / gdyby ná sługę przypádłá Opieká ktorych dzieci / którémi by sie opiekáć muśiał: ábowiém pánu nie będzie ták wielka szkodá / chociá sługá odeydzie / iákaby byłá dzieciam / gdyby będąc ich Opiekálnikiem / nie doyźrzał ich. A ták kto co czyni czego Práwo dopuscza / zá to nic nie pokupuie. Spec: Saxo: lib: ij. Artic: 33.

PAn żadny nie powinien o winę sługi swégo odpowiádáć: oprócz gdyby go obwiniono / twoią wolą / twoią pomocą sie to sstáło: tedy powinien o to w Práwie odpowiedáć. Iure Municipali Articulo 80.

ZA sługę pan nie powinien wiecéy zápłáćić / gdyby przyszło ná iáką opráwę / tylko ile iego mytá v niego sstawa: oprócz żeby z pańskiégo roskazánia co vczynił / álbo żeby z páńskim wiedzeniem to vczynił. Iure Municipali Articulo 80. Et Speculo Saxonum libro ij. Articulo 32. Et libro iij. Articulo 6.

SŁugá gdy vmrze / tedy pan powinien zápłácić myto iego bliższym / to co sługá zásłużył / á co słudze miał dáć / á co zásłużył do czásu śmierci swéy. Tákże też gdy pan vmrze tedy potomkowie iego / powinni sługam służbe płácić: á gdźieby potomkowie nie znali sie ktemu / á zápłácić nie chćieli: tedy przećiw potomkom bliższy iuż sługá dowiézdź / ná służbe swoie. Iure Municipali Articulo 80.

SŁugá rzeczy páńskich przegráć nie może: Bo gracz iest iáko Zbóycá / bo by mógł inák mieć tego pieniądze z którym gra / iżeby ie mogł wydrzéć álbo vkráść / tedyby nie grał: ále iż tego nie może vczynić / grą tego dostáć chce. V kogo też fálszywé kostki nayda / ma bydź karan iáko Złodźiey. Speculo Saxonum lib: iij. Artic: 6.

O Prokuratorách.

PRokuratorá powinien Sędźia dáć / ktoby go nie miał / kto oń prośi. Speculo Saxonum libro j. Articulo 60. Et Iure Municipali. Articulo 16.

PRokuratormi niemogą bydź / á zwłaſczá w świetckich rzeczách / ludźie nie ſpełnégo rozumu / lat roſtropnych ieſcze nie máiący : Kácérz / Mnich / Żyd / Kápłan / Niewiáſtá. Iure Municipali Articulo 16. Et Speculo Saxonum libr: ij. Articulo 63. Et Iure Municipali Articulo 42.

PRokurator gdyby go Sędźia dal komu / áby od niego rzecz mówił : wymówić ſie z tego nie może. A gdźieby ſie wymawiał / bez ſłuſznych przyczyn : tedy go Sędźia ſłucháć potym nie winien / y może mu zákázáć v ſwego sądu mówić. A té przyczyny są / z których ſie ſłuſznie może wymówić : Naprzód / gdyby miał mó=

wić przeciw pánu swému : przeciw powinnym á krewnym przyiaćiołóm : przeciw innym powinien mówić / gdy mu Sedzia każe : álbo gdyby miał záśćie á nieprzyiazn z tym / od kogoby mówić miał / tym sie też słusznie wymówić może. Speculo Saxonum libro j. Articulo 60. Et Iure Municipali Articulo 42.

PRokurator / ktoryby co zdrádliwie vczynił / iżby vmyślnie á dobrowolnie ku szkodzie tego czyieby rzecz spráwował / dał ná sobie zyskáć : álbo też wiedząc iuż położenie rzeczy / y obrony strony tey / czyiey sie rzeczy spráwowáć podiął / żeby do strony przeciwney przystał / y spráwował álbo bronił rzeczy onégo / przeciw ktorému bydź miał / ku szkodzie pierwszégo ktorégo rzeczy spráwowáć sie był podiął : zá to táką winę á pokutę odnieść ma / iż bezecnym zá to bydź ma. Speculo Saxonum libro j. Articulo 60.

Ten Artykuł / ácz w Máydeburſkim Práwie nie nápiſány ieſt / áni k niemu nalezy:

Ale iż poſtáwion w Polſkim Práwie z ſłuſznych przyczyn / w róznicy któraby ſie mogłá niegdy przydáć / iákóż y przydawa / miedzy Szláchtą á Mieſczány / około gwałtów / á Imowánia Szláchty w Mieśćiech: Tedy áby ſwowolni álbo opili / ſwowolenſtwá gwałtów nie czynili w Mieśćiech / á tym śmieléy / gdźieby żadnégo karán'a o to nie było. Mieſczánié téż aby ledá zá przyczyną á vkwápliwośćią ná gárdłá Szlácheckié ſie nie vſpieſzáli: poniewaz téż to bywáło / iż w nocy ludźie piiáni / ſądźili y karáli ná gárdle Szláchtę. Tedy áby ná obiedwie ſtronie było powśćiągnienié: Szláchtá ázeby gwałtów nie czyniłá / á Mieſczánié téż áby ſie ná gárdłá ich nie ſkwápiáli: Tedy té Artykuły w Polſkim Práwie ſą nápiſáné / któré ſie tu Polſkim Jezykiem nápiſáły. Ale iż w máłych

Miáſtecz=

Miásteczkach od swowolnych ludzi / wielkié sie gwałty dzieią / nie tylko ku krzywdzie tym / ktorym sie gwałt dzieie / ále też y Pánom y Szláchcie / w ktorych Miásteczkách ich poddánym tákié gwałty bywáią czynioné : á vbodzy ludzie co nie vmieią áni o tym Práwie wiedzą / boiąc sie karánia / bronić sie nie śmieią. Tedy áby wiedzieli zá iákim gwałtem / możnoby Szláchte imowáć / á co zá gwałt może bydź rozumiano / iżby sie nie potrzebnie ni ná kogo nieskwápiáli : ále też gdzieby im do tego przyczyne dano / áby gwałtowniká ieli : tylko áby sie we wßytkim wedle Státutu záchowáli. Bo kto co wedle Práwá czyni / tedy o to w pokuty nie wpada / áni o to karánia zásłuży.

❊ ❊ ❊

STATVT OKOŁO Gwałtow w Toruniu vczyniony. Roku M.D.XX.

IZ była powstáłá rożnosć wielka / á szkodliwa w Królestwie náßym miedzy Szláchtą á Miásty / o to / iż Szláchte ná Gwałcie záráżem imowano. My ná ten czás dla walki ktorásmy w Prusiech zábáwieni / dla wiecznégo zrządzenia vstáwićiesmy nic nie mogli: á wßákóż dla pokoiu poddánych náßych / zá rádą Rad náßych / y wßytkich Posłów Ziemskich vstáwiamy: Iż gdyby który Szláchćić w Mieście náßym / y w Miásteczkách Duchownych y Swietckich / poddánych Królestwá náßégo / ná Gwałcie przez Vrząd Mieyski byłby iet: tedy táki Szláchćic na Gwałcie poimány / ma

bydź

bydź dzierżan ná Rátuſzu/ Miáſtá álbo Miá-ſteczká/ gdzie go poimáią. A wſzákóż Vrząd Mieyſki nie ma go ſądzić áni káráć /áleż zá obwieſczenim á zá żądánim ich) / Stároſtá álbo Podſtároſći/ w którego Stároſtwie álbo Vrzędzie Miáſto álbo Miáſteczko leży/przy tym Sądzie który oſádzą przeciw temu gwałtownikowi będzie. A gdzie Stároſtá álbo Podſtároſći náſz ná iedne ſkáźń z Vrzędem ſie zgodzą: Tedy ten Szláchćic wedle ſkazánia Stároſćiego álbo Podſtároſćiego/ y Vrzędu Mieyſkiego/ma bydź karan. A ieſliby Stároſtá náſz álbo Podſtároſći / nie mógł ſie zgodzić z Vrzędem Mieyſkim : tedy ten Szláchćic w poczćiwym więzieniu ma bydź dzierżan ták długo/áż od Máieſtatu náſzego Królewſkiego / náuke Stároſtá y Vrząd Mieyſki będzie miał / iáko tákiego poimánego ſkázać á ſkáráć máią : á w tym czáśie dawność nie póydzie/ áni ſie ią ten więzień będzie mógł bronić. A ieſliby w którym Miáſteczku álbo w Mieśćie przeciw tey Vchwale wyſtąpił / á nie záchował ſie : Tedy przez Stároſtę náſzego / pod którego Iuriſdicyą á w Powiecie to Miáſto álbo Miáſteczko by było / Burmiſtrz ná ten czás będący z iednym Ráycą máią bydź poimáni/
y máią bydź śćięci.

DRVGI STATVT k temu tez / wszákże nie co odmieniony. Roku M. D. xxvii.

O sie Gwałtow w Mieściech álbo w Miásteczkách Króle=stwá nászego dotycze: Ieśliżeby który Szlá=chcic Gwałt vczynił / w Mieyście álbo y w Miásteczku / iżby któ=rego człowieká vbił / álbo krzywdę Gwałtem komu vczynił: Imáć go Mieyski Vrząd może / ále go áni sądźił / áni ná karánié skázowáć tákiégo / iedno przy oblicznośći Vrzędu Grodzkié=go / nie máią.

Státut

STATVT KROLA Zygmuntá Augustá.

W STAtutćie Toruńſkim/ Roku M. D. xxxviij. Opiſano ieſt doſtátecznie/ Jáko ſie máią záchowáć Mieſczánie około Szláchty: który we wſzem dzierżan bydź ma. Który Státut vczynion Roku M. D. L.

A Iżby omyłká nie byłá/ iákiby Gwałt bydź miał/ o któryby Szláchćic gdyby był poimán/ ná gárdle mógł bydź karan: Tedy gdyby ná Rynku/ ná Podśieniu/ álbo w domiech/ Mieyſkie ludźie onego Miáſtá bił/ ludźi rąbał/ ná dóm ſie ná kogo dobywał/ álbo też komory odbiiał/ álbo białym głowam gwałt czynił/ álbo ludźi rozbiiał z ich máietnośći/ mocą/ gwałtem im brał/ gdyż y ná drodze tego czynić nie dopuſzczą/ áby kto kogo łupić miał: ále o to karzą/ á owſzem więc w Mieśćie: Táki może bydź beſpiecznie

ſpiecznie poiman iáko Gwałtownik/ y może bydź przećiw iemu poſtepowano/ iáko to w Státućie ſtoi. Ale gdźieby kto goſpodą ſtał/ żeby tám kto do niego przyſzedł/ álbo żeby z kim grał/ álbo w Kárczmie pił/ izby kogo ránił/ Mieſczánina onégo Miáſtá/ tym gwałtu nie vczyni/ y ná gárdle o to karánia nie záſłuży. Bo to iuż zá gwałt nie może bydź poczytano/ ále zá zwáde.

JEſt też to poniekąd nie máły gwałt/ który ma bydź rozumian/ nie zá iednéy oſoby krzywde/ ále zá wſzytkiego miáſtá/ á zá krzywde poſpolitą ich: Iż drábiny/ które ku gáſzeniu ogniá/ nágotuią/ pośieką/ porąbáią/ naczynie w którym wodá ſtoi przed domem/ dla gáſzenia ogniá/ tákże: A ſnadźby to mógł kto vmyślnie czynić/ pod bárwą piiáńſtwá/ áby nie było czym gáśić: A ták gdźieby to notorium było/ tedy áczby go poimano/ Stároſtá ma rozeznáć/ ieſliby o to gárdło záſłużył/ gdyby przed nim tákiégo gwałtu dowiedźiono. Acz tego w wielkich mieśćiech ná vlicách nie ſtáwiáią/ ále w tych mnieyſzych miáſteczkách poſpolićie. A gdźieby tego iákim karánim nie ogrodzono/ tedy ná dáremno tákié przypráwy ku ogniowi gotowáć by ſie miáły.

Poniewaz ták wiele po=trzebá iest Vstaw czynić / dla dobre=go rządu / iáko też dla spráwiedliwości: Tedy gdyż wiele sie tego przygadza / iż prze nierząd / prze niedbáłość / prze zły sposób / Miastá / Miasteczká częstokroć pogorywáią / á zwłasczá tu v nas w Polscze / iż niemász żadnéy spráwy około tego / zkąd wiele ludzi ku nedzy przychodzi / Miastá wobec vbożeią. Tedy gdyż też to iest Rzeczypo=spolitéy potrzebá / á nie máła / áby y ná tym lepsza spráwá byłá: tedy wielka tego potrzebá / áby w Mieściech w Miásteczkách był ten sposób vczy=nion / á iżby to iuż obecnie / zá iedne Vchwałe á Vstáwe mocnie dzierżano: áby gdy ogień przyi=dzie / kożdy wiedział co czynić ma / á iáko sie sprá=wowáć / áby zá lepszym rządem / ták często tá szkodá nie przychadzáłá / iáko przychadza / á Boże day nigdy. A ták sie tu sposób pisze / który iesli sie będzie ták záchowywał / tedy zá łáską Bożą / zá dobrym rządem á sposobem / áczby kiedy ogień wyszedł przygodnie / álbo zá przyczyną złego czło=wieká / tedy broniąc sie temu / máłą szkodę ludzie wezmą: gdyż to iest stáré á prawdziwé przysło=wie / iż strzeżonégo P. Bóg strzeże: a ku wszytkim

rzeczam dał Pan Bóg rozum/ dał media/iáko w kożdéy rzeczy postepowáć / á czynić człowiek ma ku dobrému swému / y powinien sie kożdy Nieprzyiacielowi swému bronić: Tákże też y ogniowi/ który ták wiele szkody czyni / iáko ieden wielki nieprzyiaciel. A iż té wszytki rzeczy nie wszedy moga bydź / które sie tu nápisáły / iedno w wielkich mieśćiech: á wszákóż wedle możnośći á dostátku/ wszedy sie máia bronić z pilnośćia.

NAprzód / áby była pilna straż ná Ratuszu / á owszem w nocy / zkad może widźieć po wszytkim Mieśćie / áby gdyby sie ogień vkazał / áby stróż oznáymił gdźieby gorzáło : y máia mieć tám gdźie straż śiedźi kilko Proporczyków / áby we dnie kiedyby gorzáło/ áby tám Proporzec wystérczył: á iesliby w nocy/tedy Lámpy/iáko zowa po Polsku Kágánce/ma wywieśić/áby ludźie ták we dnie iáko w nocy / onym sie znákiem spráwowáli/ kedy goré/ á ku gászeniu ogniá bieżeli.

MIásto álbo Miásteczko / ma bydź rozspisáno wedle wielkośći / iesli wietszé / tedy ná wiecéy cześći : kożdéy cześći dáć Superintendentá / który kożdy ná ten Vrzad ma przyśiadz / wiáre y pilność : y ma mieć wszystki ná Reyestrze / które pod swoim poruczeństwem bedźie

miał.

miał. A gdzieby ſie potym dowiedział / iżby kto z iego poruczenſtwá ná ten czás gdyby gorzáło / ku ogniu nie bieżał / ma ij Vrzedowi Mieyſkie=mu defferowáć. A ieſli ſie ſłuſznym świádec=twem táki nie wywiedzie / iż był v ogniá / gáśił / ták iáko należáło / gárdło iego ná łáſce bydź ma. A wſzákoż gdzieby przy żywoćie oſtáwion / ma bydź iednák winámi karan. Máią też roſkázáć z któ=réy cześći Miáſtá z czym kto bieżéć ma / iedni z wodą / z śiékierámi / z oſekámi dla odzieránia do=mów / áby dodawáli tym co gáſzą á bronią.

☞ Item, w kożdym domu máią bydź potrze=by / ku gáſzeniu ogniá / wody w ſtągwiách / ná ſtrychu / Wiádrá / Oſeki / Drábiny / áby to było pogotowiu wſzedy.

¶ Tákże też ná Rátuſzu / máią tákié wſzyſtki rzeczy mieć pogotowiu: Iż gdzieby Król Jego Miłość był / Dworzánie / ſłużebnicy ich: Szlá=chtá / Duchowienſtwo / ku gáſzeniu ogniá / iżby bieżeli á gáśiéby chcieli: Ponieważ ći żadnych przypraw do ogniáby nie mieli / áby z Rátuſzá po=trzebámi ku ogniu kożdégo tákiego opátrzono.

¶ Item, Cieśle / powinni bieżéć wſzyſcy z Li=námi y z przyprawámi / któréby k temu potrzebné mieli.

¶ Item, Łáziebnicy / y towárzyſze ich / ze w=

 ſzytkich

ßytkich Láźien / aby ku ogniu bieżeli z wiádry / á iżby dodawáli wody tym co gáßą: aby iedni ná górze domy odbiiáli / á drudzy z dołu áby im dodawáli wody / y czegoby potrzebá byłá ku gáßeniu.

☞ Item, Kto beczkę wody napierwey przywiezie ná plác tám gdźie gore / máia mu dáć trzydźieśći großy: kto druga przywieźie / pietnaśćie großy: kto trzećią / ort. A potym kożdą beczkę po trzy große / ile ich przywiozą / áby tym chutliwiey wodę wieźiono.

☞ Item, Z Rády niektórzy áby ná ten czás byli / ludźi ku bronieniu ogniá áby przywodźili / co może bydź z nawietßą pilnośćią.

☞ Kwáternicy którzyby też swégo Vrzędu ná ten czás nie był pilen / á zániedbawał tego ná co vstáwion / áby był karan.

☞ Item, Gdźieby gorzało / ktoby domu swégo nie chćiał otworzyć / á ludźi pußćić dla gáßenia / ná gárdle ten ma bydź karan.

☞ Item, Któryby swégo Porucznika / to iest Kwátermistrzá nie posłuchał / álbo śie nań śiegnął / ná gárdle ma bydź karan.

☞ Item, W kożdym domu áby ten sposób był áby Gospodarz álbo gospodyni / á zwłaszczá stáry któryby gáśić nie mógł / z osobą álbo ze dwie=

má / rzeczy co ſą w domu poprzątał álbo wynośił / á drudzy áby ku obronieniu ogniá bieżeli / á kożdy Kwátermiſtrz ma to iuż mieć ná ſpiſku / wiele ich w domu ku poprzątániu rzeczy ma oſtáć / á wiele ich też ku gáſzeniu ogniá bieżeć ma.

¶ Item, Máią też mieć Ráyce ná Rátuſzu wſzytkich ludzi Reyeſtr w Mieśćie / áby wiedzieli co ich máią zbroynych obráć / á oſtáwiáć ná plácoch / tám gdzieby tego trzebá / á dla téy potrzeby / iáko ſie niżéy nápiſze.

¶ Item, Dla złych ludzi / ktorzy dla korzyśći / ogień niegdy zákłádáią / á w ten czás pod tą bárwą iákoby rzeczy wynośili / tedy krádną / y tym co noſzą wydzieráią. A gdy będą wiedzieć dobry rząd á ſpoſob / iż będą rozumieć / iż tym obyczáiem korzyśći mieć nie będą mogli / y owſzem karánie: gdzieby tákiégo vłápiono: tedy ſie rychléy od złoczynſtwá powśćiągną / gdy nie będą mieć korzyśći przez ktoraby ogień zákłádáć mieli. Bo zá tákowym łupieſtwem / miáſtá y miáſteczká vbożeią / ták wiele iáko y od ogniá. Abowiem gdy mu dóm zgore / eſtátek mu rozkrádną: tedy iuż tym obyczáiem ku vboſtwu przyidzie. A gdzieby wżdy rzeczy zoſtáły / choćiaby dóm zgorzał / tedyby łácwniéy ſie zámoc mógł / gdyby wżdy przy czym zoſtał.

☞ A przeto ma iuż mieć Vrząd Miey=

ſki pewny poczet ludzi zbroynych / ktorzyby czáſu ogniá / bądź w vlicách / bądź w Rynku / gdźieby gorzáło: á gdźieby tego potrzebá vkazáłá / áby tám ſtáli / ktoby rzeczy wynośił / áby im v śiebie kłáść to roſkazáli: ktoryby niechćiał / álbo żeby vćiekał / áby go poimáli / á do więźienia áby ij poſtáli / á zwłaſczá nieznáiomé: oprocz tych ktoréby ználi: álbo iżby ſwé rzeczy nośili / żeby w podezrzeniu nie byli. A gdźieby też nálezionó potym v kogo / choćiaby też v obcégo / coby w ten czás zginęło gdy gorzáło / ieſli pod támtą Iurisdicyą będźie v kogo tá rzecz záſtána / pod támtąż Iurisdicyą v ktorégo táką rzecz záſtáną / máią nań ſpráwiedliwośći żedáć / iáko ná złodźieiá.

¶ Aczby też y gdźie indźie tákié rzeczy záſtáno / tedy żedáć ſpráwiedliwośći iáko o złodźieyſtwo: o co ſie kożdy będźie powinien ſpráwowáć iáko o krádźioné rzeczy: A gdźie ſie ſłuſznie nie wywiedźie / áby był ná gárdle karan.

¶ Item, Co nie ſłużą / iáko ie zową po Polſku Hultáie / Zabracy: bo pod tym płáſczem wiele ſie złych ludźi zákrywa / co z inąd przychodzą: á choćia też tám mieſzkáią / nie ſłużą / nie robią / żadnégo obchodu nie máią: y gdy nie ma nic że iuż wſzytko przełotruie / tedy táki rad zápali / áby ſie zdobył. A przeto tákié gdźieby ſie chowáli / bądź

w do=

w domiéch álbo w piwnicách / áby Gospodarz kozdégo tákiégo / Burmistrzowi y Rádzie opowiedział: á gdzieby nie opowiedział / á Vrząd sie potym tego dowiedział / ma bydź o to srodze karan. A Vrząd sie ma pilnie wywiádowáć / zkąd iest / czym sie obchodzi: bo z obchodu á z żyćia iego / łácno poznáć robotniká / rzemieśniká / sługe: łácno sie téż dowiedziéć o łotrostwie tych / którzy nic nie czynią / iedno piią / gráią: rychléy złé vczynią niż dobrze. A przeto trzebá ná té ludzie vrzednikóm baczenié miéć / á tákiéy inquisiciiéy nie zániedbáwáć á nie zániecháwáć. Y gdzie Vrząd nie czyni tákich rzeczy / które ná ich Vrząd należą / á ku dobrému są / iuż winni są tego wszystkiego złégo / co sie dzieie / gdy niedbáłością á nieopátrznością / przyczyne złym rzeczam dawáią.

¶ Item, Który Mieszczánin Sługe Mężczyzne álbo Białągłowe przyimuie / któregoby przed tym nie był świádom / ma sie dowiádowáć zkąd iest / gdzie służył: tákże téż Komorników / Hultáiów / áby sie przypátrowáli czym sie obchodzą / co kożdému Gospodarzowi łácno obáczyć y dowiedziéć sie / iáko sie kto w iego domu rządzi: Abowiém w Mieśćiéch záwártych / ten który chce źle vczynić / który świádom / rychléy y śmieléy ogień záłoży / álbo z naymu / álbo

prze

prze swą korzyść / iáko sie to przed tym nápisało : y trudniéy sie domowégo vstrzédz / gdyż obcy á nieświádomy / nie ták tegó łácno dowiedźie / ani sie téż tego ták śmiele waży / iáko domowy / ktorému to łátwie przyidźie / ták we dnie iáko w nocy / vpátrzywszy czás / nie boiąc sie żadnégo podeyzrzenia / ogień záłożyć.

☞ A gdy będą Gospodarze ten Porządek w domiéch swych czynić / tedy y czeladź ich sámi dla śiebie będą ostrożnieyszy y w domiéch opátrznieyszy / y rychléy powiedzą gdźieby iákiégo człowieká podeyzrzánégo w domu baczyli.

¶ A iż nie tylko w ten czás kiedy iuż gore / ále przed tym máią sie ogniá strzédz / áby prze złé opátrzenié przez ogień ku szkodźie nie przyszli : máią bydź ná to obráné osoby / áby ná każdé Suché dni kominy ogledowáli / á tego nie omieszkawáli / iżby kominy przed ogniem były dobrze obwárowáné. A v kogoby náleźli kominy źle opátrzoné / álbo sadz pełné / tedy máią go Vrzedowi deferowáć / áby był zá to karan.

¶ A iáko dobré vstáwy są ku wielkiému pożytku : ták téż gdźie co nieobácznié á nie rozmyślnié sie postánowi / tedy to wiecéy ku szkodźie á niżli ku pożytku. Gdźie téż to iest iedna vchwałá / tu ná wiele mieyscách w Polscze / iż gdźie sie w ko-

minie

minie zápali / tedy day kopę ná Rátuß winy: y
doświadczona rzecz ieſt / że wiele rázów tym
wielka ßkodá od ogniá w Mieściech ſie ſtá=
wáłá / dla tego / iż ten v kogo ſie zápaliło / á z=
właſzcza w nocy / boiąc ſie płácenia winy vſtá=
wionéy / tedy chcąc ſam zágáśić / y bronić áby
nikt nie záwołał / iż ſie zápaliło: á ták y on dóm
zgorzał / y inny przytym: á gdzieby było w czás
ludzi oſtrzeżono / tedyby byli vgáśić mogli: á
przeto nie w ten czás tákich win vſtáwiáć ál=
bo bráć máią / kiedy wietßa ßkodá á niżli poży=
tek z tego będzie. Ale ná ten czás kárác máią /
gdy kogo deſſeruią / iż złą opátrzność w domu
ſwym około ogniá ma: álbo iżby tego nie vczy=
nił / iáko vſtáwiono á roſkazano.

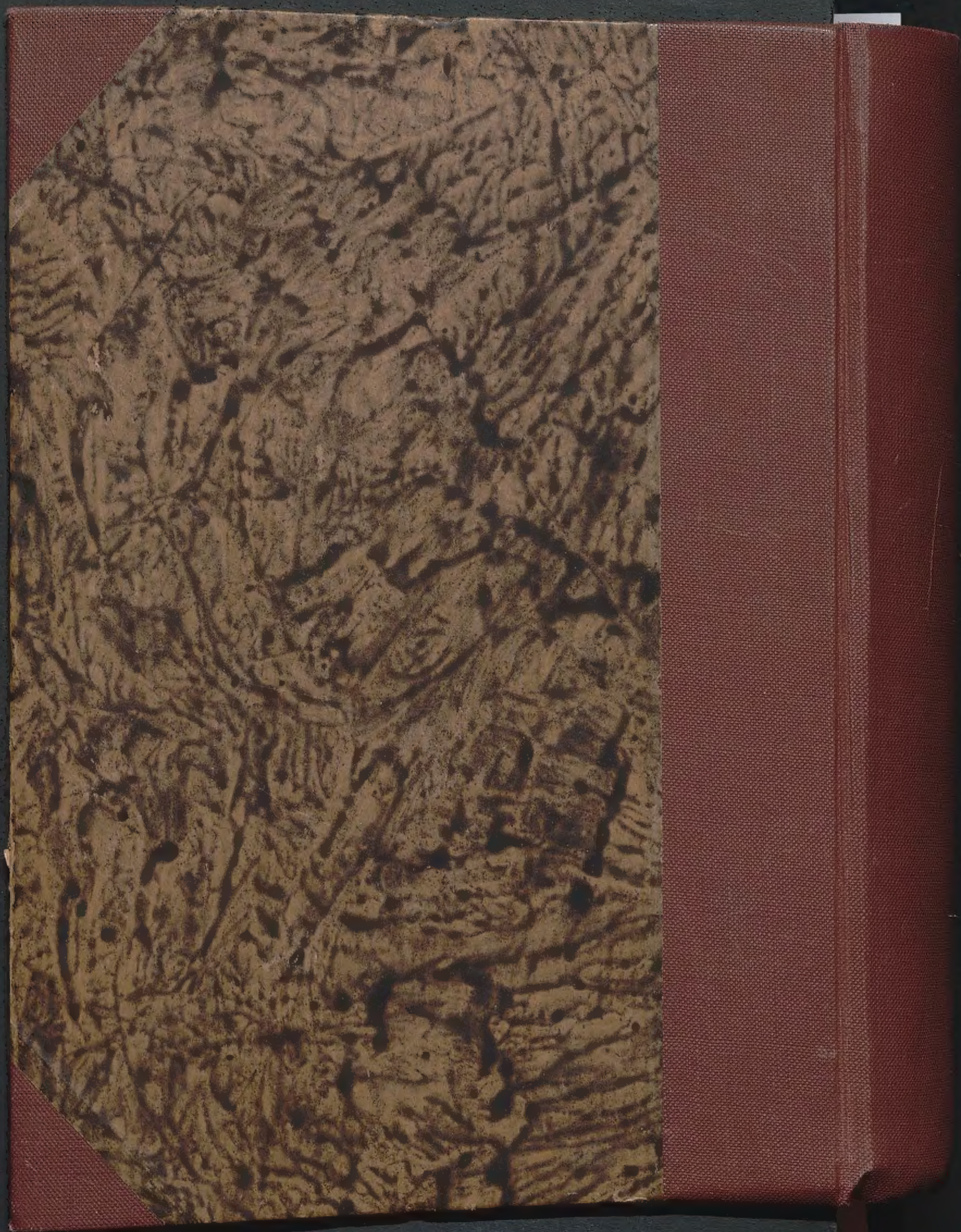
¶ A iżby ludzie ſie nie mylili / á wiedzieli o
tych wßytkich rzeczách / czego ſie máią ſtrzédz / á
iáko ogniá máią bronić: tedy to máią w obec w=
ßytkim ludziom opowiedzieć / áby ſie żadny nie=
wiádomością nie wymawiał: y nie byłoby źlé
w Mieyſkié Kśiegi to kázáć zápiſáć / áby to było
zá iedno Plebiſcitum / gdyż tego nie iedno ná ie=
den czás / ále po wßytki czáſy trzebá.

☞ A gdźie będźie ten rząd á ſpoſób / ponie=
waż Pan Bóg gotów ku wßytkiemu / gdy ſie lu=
dźie o co dobrégo przyczyniáią racży záwße ſtrzédz

bronić á pomágáć / iż tákie szkody w Koronie ná Miástá ná Miásteczká przychodźić nie będą: y będźie Pan Bóg obroną tym. Co wszystko niechay będźie Pánu Bogu ku czći / ku chwale ná wieczné czásy.

AMEN.

GROICKI
I
PORZĄDEK
SĄDÓW
R. 1559